

Tunteet sävelinä ja väreinä

Musiikin ja kuvataiteen integraatio tunteiden käsittelyn välineenä

Anna Stina Nyman

Opinnäytetyö
Kesäkuu 2020
Kulttuuriala
Musiikkipedagogi (AMK)
Varhaisiän musiikinopettaja

Tekijä(t) Nyman Anna Stina	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä 06/2020
	Sivumäärä 81	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Tunteet sävelinä ja väreinä Musiikin ja kuvataiteen integraatio tunteiden käsittelyn välineenä		
Tutkinto-ohjelma Musiikin koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) Leena Pansu		
Toimeksiantaja(t)		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyön tutkimuksen taustalla oli kiinnostus, miten lasten tunnetaitokasvatusta voisi liittää musiikin ja kuvataiteen integroituun opetukseen. Opetuskokeilussa käsiteltiin kuutta lapsille tuttua tunnetta musiikin ja kuvataiteen kautta. Tavoitteena oli tutkia lasten kokemusta käsitellä tunteita musiikin ja kuvataiteen avulla sekä eri musiikillisten ja kuvataiteellisten työtapojen toimivuutta tunneteemaisessa työskentelyssä.</p> <p>Tutkimuksellinen kehittämistyö toteutettiin varhaisiän musiikkikasvatuksen mukaisessa opetuksellisessa iltapäiväkerhossa Ruutanan koululla. Tutkimus oli kvalitatiivinen, jonka pääpaino oli elämyksellisen ja kokemuksellisen oppimisen tutkimisessa tunteiden käsittelyssä. Tunteiden käsittely tarkoitti keskustelua, nimeämistä, eläytymistä ja ilmaisua. Kohdeyrymänä oli 6-8-vuotiaat lapset. Tutkimus tehtiin kymmenen 60 minuutin kerhokerran ja yhden esiintymisen aikana kevätlukukaudella 2018. Ruutanan koulun henkilökunnan lisäksi yhteistyötahona toimi Ruutanan koulun vanhempainyhdistys, joka myös toimi projektin rahoittajana. Kerhon musiikillisenä päätavoitteena oli musiikin kuuntelu erilaisia oheistoimintoja käyttäen, jossa painotettiin musiikin kuunteluun keskittymistä ja sen luomien mielikuvien ilmaisua. Kuvataidetyöskentelyssä painotettiin tunteiden ilmaisua eri tekniikoilla.</p> <p>Musiikin ja kuvataiteen kautta on mahdollista tarjota lapsille tunneteemaista elämyksellistä ja kokemuksellista oppimista varhaisiän musiikkikasvatuksessa. Eri musiikkityylien avulla voidaan luoda käsiteltävää tunnetta tukeva tunnelma, joka vapauttaa lapsia keskustelemaan tunnekokemuksistaan ja ilmaisemaan niitä eri toiminnoissa. Taideintegraatio mahdollistaa kokonaisvaltaisen, monimuotoisen ja vaihtelevan lähestymistavan tunteiden käsittelyyn ja tarkasteluun. Tunteet aiheena on laaja ja jokaisen yksilöllinen kokemus, joten niiden käsittelyyn tarvitaan aikaa ja kiireettömyyttä, jotta kokemus ei jää pinnalliseksi.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Varhaisiän musiikkikasvatus, taideintegraatio, tunnetaidot, kokemuksellisuus		
Muut tiedot (Salassa pidettävät liitteet)		

Author(s) Nyman, Anna Stina	Type of publication Bachelor's thesis	Date 06/2020 Language of publication: Finnish
	Number of pages 81	Permission for web publication: x
Title of publication Feeling emotions through melodies and colours The integration of music and visual arts as a tool for emotional processing		
Degree programme Degree Programme of Music		
Supervisor(s) Pantsu, Leena		
Assigned by		
Abstract <p>In the background of the study was interest in discovering how emotional skills could be taught to children by integrating visual arts into early childhood musical education. The teaching experiment combined music and visual art and addressed six emotions familiar to the children. The aim was to study how the children experienced emotions through various art forms and how these forms functioned in teaching emotional skills.</p> <p>The developmental research work was carried out during an afternoon music education club at the Ruutana School. The study had a qualitative approach with the main emphasis on examining experiential learning in processing emotions. Emotion processing meant discussing emotions and naming, understanding and expressing them. The target group consisted of children aged 6-8. The study was conducted during ten 60-minute club meetings and one performance during the spring semester of 2018. The partners included in the research project were the Ruutana School Parents' Association which provided funding for the project, and the Ruutana school staff. The main musical goal of the club was to listen to music and express the emotion that it conveyed through different activities. The visual arts work emphasized showing emotions by using different artistic techniques.</p> <p>It is possible to offer emotion-themed experiential learning through music and visual arts in early childhood music education. Different styles of music can be used to create an atmosphere that supports the emotion being addressed, allowing children to discuss their feelings and express them through different activities. Art integration enables a holistic, diverse and varied approach to the management and examination of emotions. Emotions are the subject of a broad and individual experience that require time and patience to deal with properly so that processing them does not remain too shallow.</p>		
Keywords/tags (subjects) Early childhood music education, art integration, emotional skills, experientiality		
Miscellaneous (Confidential information)		

Sisältö

1	Johdanto	4
2	Tunteet, musiikin ja kuvataiteen integrointi sekä värit	6
2.1	Lapset ja tunnemaailma	6
2.1.1	Ystävyys ja kuusi muuta tunnetta	8
2.2	Miksi musiikin ja kuvataiteen integrointia tunnekasvatukseen?	11
2.3	Värit.....	13
3	Tutkimuksellinen kehittämistyö – kuvataidemusiikkikerho	
	tutkimusympäristönä	16
3.1	Tarkoitus ja tavoitteet.....	16
3.2	Kerhoprojektin tutkimusasettelu.....	17
3.3	Kerhoprojektin valmistelu	20
3.4	Tunteet, mielikuvitusystävät ja värit projektikokonaisuudessa	22
4	“Maalaan koko maailmaa” – kuvataidemusiikkikerho	26
4.1	Tunteiden värikirjo – revontulien leiskuntaa	27
4.2	Ystävyys	30
4.3	Empatia ja auttaminen.....	32
4.4	Turvallisuutta turvakolossa	34
4.5	Kiukkuiset eläimet.....	36
4.6	Iloinen kuperkeikka.....	38
4.7	Sininen rauha, valkea hiljaisuus.....	40
4.8	Sateenkaari sävelin	42
4.9	Sateenkaari värein	44
4.10	Kuka minä olen?.....	45
4.11	Aamunavaus	47
5	Tutkimustulokset	48
5.1	Tunteiden käsittely lapsiryhmässä ja eri työtapojen avulla	48
5.1.1	Lapsiryhmän kokemukset tunnetyöskentelystä	48
5.1.2	Tunteiden käsittely eri työtapojen avulla	49
5.2	Mielikuvitusystävän merkitys.....	53

	2
5.3 Johtopäätökset	53
6 Pohdinta	55
6.1 Luotettavuus.....	56
6.2 Lopuksi	57
Lähteet	60
Liitteet	63
Liite 1. Tuntisuunnitelma 1.....	63
Liite 2. Tuntisuunnitelma 2.....	64
Liite 3. Tuntisuunnitelma 3.....	65
Liite 4. Tuntisuunnitelma 4.....	66
Liite 5. Tuntisuunnitelma 5.....	67
Liite 6. Tuntisuunnitelma 6.....	68
Liite 7. Tuntisuunnitelma 7.....	69
Liite 8. Tuntisuunnitelma 8.....	70
Liite 9. Tuntisuunnitelma 9.....	71
Liite 10. Tuntisuunnitelma 10.....	72
Liite 11. Maalaan koko maailmaa - nuotti	73
Liite 12. Turvaise kolo - nuotti	74
Liite 13. Kuuntele sydäntä - nuotti	75
Liite 14. Joutsenen lento - mielikuvaharjoitus	76
Liite 15. Maalaan koko maailmaa - aamunavaus	77
Liite 16. Kirjallinen kysely.....	79

"Lapsi, jota kuunnellaan, oppii itse kuuntelemaan toisia ihmisiä."

E. Jalovaara 2005, 55

1 Johdanto

Musiikki on kautta aikojen ollut luova tunteiden ilmaisukanava, ja se on myös universaali kieli ihmisten välillä. Musiikin parissa kasvava lapsi oppii musiikin lisäksi yhteistyötaitoja. (Raising an amazing musician, 1.) Näitä taitoja tarvitaan kommunikoinnin lisäksi tunteiden hallitsemisessa ja käsittelemisessä. Toiselta suunnalta tarkasteltuna hyvät tunnetaidot tukevat taas hyvää vuorovaikutusta (Perkiö 2020). Varhaisiän musiikkikasvatuksen periaatteisiin kuuluu luoda turvallinen ilmapiiri, jossa lapsen musiikillisen kasvun lisäksi lapsen kokonaisvaltaista, myös emotionaalista kasvua tuetaan. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 11; Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelmien perusteet 2017, 41).

Musiikin lisäksi myös muut taiteet ovat aina historian saatossa olleet vuoropuhelussa keskenään. Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelmien perusteissa (2017, 41) varhaisiän musiikkikasvatuksen tavoitteisiin kuuluu oppimisen moniaistisuuden ja eri taiteenalojen integroinnin huomioiminen opetuksen sisällössä kokemusten ja elämysten vahvistamiseksi. Taiteiden integrointi luo kokonaisvaltaisemman lähestymistavan käsiteltävään asiaan tai ilmiöön, kuin vain yhden taiteenlajin kautta tapahtuva tarkastelu. Taiteet vaikuttavat lapsen mielikuvitukseen, oivaltamiseen ja aistien käyttöön ja tukevat näin muutakin kuin musiikillista tai taiteellista oppimista (Ruokonen 2017, 305).

Opinnäytetyöni tutkimuksen aiheena oli musiikin ja kuvataiteen integraation kautta tapahtuva tunteiden tarkastelu. Tutkimus toteutettiin Kangasalan Ruutanan koulun esi- ja alkuopetusikäisten, ts. 6-8-vuotiaiden lasten iltapäiväkerhossa. Tunteiden tarkastelu tai käsittely käsittää tässä kerhoon valittujen tunteiden nimeämistä, tarkastelua, niihin eläytymistä sekä niiden ilmaisemista musiikillisesti ja kuvataiteellisesti. Kerho oli varhaisiän musiikkikasvatuksen työtavoista koostuva opetuksellinen kokonaisuus, jossa painottui elämyksellinen ja kokemuksellinen oppiminen musiikin kuuntelun ja kuvataiteellisen ilmaisun sekä laulamisen ja soittamisen kautta. Muita työtapoja, kuten musiikkiliikuntaa ja leikkiä toteutettiin ajan ja tilan sallimissa rajoissa.

Tunnetaitokasvatus on osa Ruutanan koulun opetussuunnitelmaa, mikä osaltaan tuki opinnäytetyöni aihevalintaa. Kangasalla on opetettu muutaman vuoden ajan tunnetaitoja 3-luokkalaisille yhden oppitunnin ajan viikossa. Lisäksi Ruutanan koulun opetussuunnitelmiin kuuluu ryhmäytymistunnit joka luokka-asteelle kerran viikossa, sekä 4-6-luokkalaisille on tarjolla valinnaisaineena tunne- ja vuorovaikutusryhmä. (Perkiö 2020.)

Olen opettanut musiikkia eri muodoissa vuodesta 2012 ja toiminut lasten kuoronjohtajana vuodesta 2007. Musiikin opetustyössä tunteiden vaikutuksia näkyy lasten musiikin tekemisessä ja päinvastoin. Kaikilla lapsilla on oma tausta, ja tunteet vaihtelevat päivittäin, mikä heijastuu lapsista opetustuokioissa. Opinnäytetyötäni varten järjestetyn kuvataidemusiikkikerhon lähtökohta oli tutkia tunteiden käsittelyä musiikin ja kuvataiteen opetuksen kautta lapsiryhmässä sekä ryhmä- että yksilötasolla. Opinnäytetyö on tutkimuksellinen kehittämistyö, jossa keskityttiin tunteiden käsittelyyn lapsiryhmässä, musiikin ja kuvataiteen työtapojen sekä kerhossa tehdyn mielikuvitusystävän avulla. Teoriaosiossa käsitellään lapsen tunnemaailmaa yleisellä tasolla, musiikin ja kuvataiteen integraatiota työtapana sekä värien merkitystä ja niihin liittyviä tutkimuksia.

Tunteet aiheena herätti suunnitteluvaiheessa erilaisia kysymyksiä. Mitä tunteita on hyvä ja helppo ottaa käsiteltäväksi lapsiryhmässä? Miten abstraktiin aiheeseen saadaan konkretiaa ja missä muodossa? Innostuvatko lapset ei-konkreettisesta teemasta? Mietin, miten lapset suhtautuisivat tunteisiin. Osaisivatko he heittäytyä tunteeseen ja tuoda sitä esiin musiikin tai kuvataiteen kautta? Jäisikö lapsille projektista mitään mieleen? Olisiko kokeilusta apua tai vaikutusta edes yhdelle lapselle?

2 Tunteet, musiikin ja kuvataiteen integrointi sekä värit

Tässä luvussa käsitellään lasten tunne-elämään ja tunteiden säätelyyn liittyviä seikkoja sekä eritellään ja syvennytään opinnäytetyön toiminnallisen työskentelyn aiheena oleviin tunteisiin. Musiikin ja kuvataiteen integroitua lähestymistapaa tunteiden käsittelyssä tutkitaan taideintegraation näkökulmasta. Lisäksi käydään jonkin verran läpi väriin liittyviä psykologisia näkökulmia, mitkä liittyvät tutkimusprojektin värejä käsittelevään osa-alueeseen.

2.1 Lapset ja tunnemaailma

Sana *emotio* eli tunne on peräisin latinankielisestä verbistä *motere*, liikuttaminen, joka E-etuliitteen kanssa tarkoittaa pois päin liikuttamista. Tunteet määritellään mielenliikkeiksi ja niistä syntyviksi ajatuksiksi sekä psykologisiksi ja biologisiksi tiloiksi. Tunteet toimivat yllykkeinä ihmisen toimintaan. (Isokorpi & Viitanen 2001, 24).

Tunteet ovat ihmisen yksi synnynnäinen osa-alue psykofyysissosiaalisessa kokonaisuudessa. Ne ovat soluissamme olevaa ainetta ja energiaa, joten pohjimmiltaan ne ovat biofysiologisia ilmiöitä. Tunteet rekisteröityvät elämyksinä ja kokemuksina aivoihin kuten kaikki aistiärsykkeet. Tunne ei siis ole pelkästään henkinen kokemus vaan myös aineellinen ilmiö. (Tamminen 2004, 64-65.) Tunteet myös näkyvät fysiologisina reaktioina. Ne voivat näkyä ilmeissä, silmien ja pään liikkeissä, asennoissa, eleissä, äännähdyksissä ja puheessa. (Ahonen ym. 2009, 105).

Tunteet pitävät lapsen fyysisen ja psyykkisen olemassaolon riittävän yhtenäisenä. Lapsen varhaiskehityksessä biologiset perustarpeet, mieli ja käyttäytyminen, ovat sidoksissa toisiinsa tunteiden avulla, mikä on mahdollista myös myöhemmässä kehityksessä. Tunteet voivat tehdä ihmisestä ehyen kokonaisuuden tai ihminen voi olla ”rikki” tunteiden epätasapainon vuoksi. Tunnetasapaino mahdollistaa myös tasapainoisen käyttäytymisen, mutta mielen ja kehon liiallinen erilläänolo voi johtaa epäjohdonmukaiseen käyttäytymiseen. (Tamminen 2004, 65.)

Tunteiden säätelyllä tarkoitetaan niiden käsittelyä mielessä niin, että mielen tasapaino ja toimintakyky säilyy mahdollisimman hyvänä. Tunteiden tulisi olla käyttövoima, eikä niiden tulisi häiritä ihmisen toimintaa. Sosiaalisille taidoille tärkeää olisi etenkin kielteisten tunteiden säätely. Lapsi oppii tunteiden säätelyä, ja jo useimmat lapset kymmeneen ikävuoteen mennessä oppivat säätelyn strategioita. Kouluikäinen ymmärtää hyvin toisten ihmisten tunteita sekä sen, että samaa kokemusta eri näkökulmasta katsottuna voi aiheuttaa eri tunteita. (Ahonen ym. 2009, 104-106.)

Tietoisien tunteiden säätelyn avulla pyritään vaikuttamaan tunteen aiheuttamaan käyttäytymiseen niin, että tunnereaktiosta ei aiheudu vaaraa henkilölle itselleen tai muille. Tunteiden säätely ei kuitenkaan tarkoita tunteiden tukahduttamista. (Tompuri, 27.) Psykkinen työ on ihmisen sisäistä itsesäätelyä, jolla pyritään pitämään yllä sisäistä tasapainoa tai saavuttamaan takaisin menetetty tasapaino. Psykkistä työtä on monenlaista. Se käsittää mm. tunteiden käsittelyä, selittämistä, asioiden tulkitsemista ja mielikuvituksessa asioiden toisenlaisten loppuratkaisujen rakentamista. (Keltikangas-Järvinen 1994, 164-165.)

Tunnetaitoja tarvitaan jokapäiväisessä elämässä. Lapsi voi oppia hyviä tunnetaitoja aikuisen kanssa, mikä vaatii aikuisen taholta turvallisen suhtautumisen ja ymmärtämisen. Tunteita on Mark Brackettin (2019) mukaan kahdenlaisia: *integral* ja *incidental*, jotka ovat vapaasti suomennettuna olennaisesti tilanteeseen liittyviä ja satunnaisia, ei-tilanteeseen liittyviä. Jälkimmäinen tarkoittaa sitä, että tunne ei liity suoraan siihen, mitä teemme, vaan se voi johtua esimerkiksi aikaisemmin tapahtuneesta vaikuttaen näin vallitsevaan tilanteeseen. Brackettin mukaan ihminen voi oppia tunnistamaan ja ymmärtämään kummankinlaisia tunteita ja tunnetaitojen avulla vastaamaan niihin oikealla tavalla. (Mark Brackett 2019, 49-50.)

Lapsi tarvitsee tunnetaitoja oman itsensä mutta myös sosiaalisen elämän vuoksi. Tunnetaitoja ovat oman tunteen tunnistamista, käsittelemistä, kuvaamista sekä ilmaiseamista, ja ne vaikuttavat kokonaisvaltaisesti hyvinvointiimme. Sosiaaliset tilanteet ja toisten ja itsensä huomioiminen vaativat lapselta tunnetaitoja: ymmärtää omia ja toisten tunteita. (Tunnetaidot- mitä ne ovat? 2020.) Tunnetaitoihin tarvitaan taitoa käyt-

tää tunteita viisaasti, ja ne myös auttavat analysoimaan tunnereaktioita, joita voi purkautua esimerkiksi stressaavissa tilanteissa. Ensimmäinen askel tunteiden tunnistamisessa on ymmärtää, mitä tunteet viestivät, jonka jälkeen voi säädellä tunteiden aiheuttamaa käyttäytymistä. Tunnetaidot voivat auttaa tunteiden aiheuttamien fyysisien oireiden tunnistamisessa. (Brackett 2019, 50.) Tunnetaitoja opitaan lapsuudessa kokeamalla, elämällä ja mallintamalla muita, sekä aikuisia että ikätovereitaan (Miten tunnetaitoja opitaan? 2020).

Tunnetaitoja voi opettaa lapsille. Lasten tunnetaito-ohjaaja Minna Perkiön (Perkiö 2020) mukaan tunnetaitokasvatuksen periaatteena on tukea lapsen kykyä kohdata omat ja toisten tunteet sekä huomaamaan niiden alla olevia tarpeita. Viitaten edellisessä kappaleessa esiteltyihin Brackettin ajatuksiin tunnetaidoista Perkiönkin mukaan tunnetaitokasvatuksessa on ajatuksena juuri auttaa lasta ymmärtämään tunteiden taustalla olevaa tarkoitusta, omia kehollisia tuntemuksia, sekä hyväksymään kaikki tunteet tärkeiksi. Tunnetaitokasvatuksessa olennaisinta on aikuisen esimerkki, kuinka aikuinen hyväksyy ja kohtaa omat tunteensa ja antaa lapselle turvaa kohdata omat tunnemyrskynsä. Tunnetaitokasvatuksen työskentelytapoina käytetään erilaisia harjoitteita ja mallintamista. Keholliset harjoitukset auttavat lasta tunnistamaan omia tunteita ja tuomaan tunteita tutuiksi. Tunnetaitokasvatuksen kautta voidaan myös tukea lapsen läsnäolon ja rauhoittumisen taitoja. (Perkiö 2020).

2.1.1 Ystävyys ja kuusi muuta tunnetta

Ystävyys

Ystävyys on ihmissuhde, mutta se sisältää myös tunnetta. Ystävyteen voi liittyä luottamusta, yhteneväisiä mielenkiinnon kohteita tai yhteistä historiaa. Kaikki osatekijät tarvitsevat tunnetta säilyäkseen. Ystävyys on siis osittain myös tunnetta. Tapio Puolimatka (2004, 73-74) kirjoittaa, että ystävyys on tunne, joka muodostuu sellaisten ihmisten välille, jotka ovat tietoisia ihmissuhteiden merkityksestä, sosiaalisen kanssakäymisen tuomasta rikkaasta elämästä ja ystävyden arvosta. Ystävyden tunne on ihmissuhteiden perusta, koska se luo kahden ihmisen välille molemminpuolista hyvyyttä.

Empatia

Voimme olla eri mieltä asioista, emme välttämättä ymmärrä toistemme kieltä, ja ajatuksemmekin ovat erilaisia ihmisten välillä. Kuitenkin tunne biofysiologisena ilmiönä on kaikille ihmisille lajityypillisesti samaa, joten tunteet ovat ainoa, jota ihminen voi jakaa toisen kanssa samana. (Tamminen 2004, 66.) Tämä on edellytys empatian kehitykselle. Helkaman (2002, 125-126) artikkelissa Hoffmanin mukaan moraalien kehityksessä empatia on keskeinen tunneilmiö. Empatia tarvitsee kahdenlaisia kokemuksia kehittyäkseen: oikein ymmärretyksi tulemisen ja myötätunnon kokemuksia sekä osallistuminen toisen ihmisen empaattiseen auttamiseen (Mäkelä & Jantunen, 74-75).

Peltosen (2000, 23-24) mukaan empatia tarkoittaa yksinkertaisimmillaan kykyä asettua toisen asemaan ja ymmärtää toisen tunteita. Empatiolla on kuitenkin monta vivahtetta. Hänen mukaansa lapsen on usein helpompi asettua esimerkiksi sadun tai tarinan hahmon asemaan, kuin vaikkapa läheisen leikkikaverinsa.

Turvallisuus

Lapset tarvitsevat rutiineja ja ennakoitavuutta elämäänsä ja turvallisuudentunteeseen, ja he tarvitsevat selkeän rytmin, jotta elämässä olisi järjestys ja turvallinen olo. Lapsi tarvitsee rajat, jotka valmistavat lapselle kyvyn jakaa asioita ja tunteita muiden ihmisten kanssa (Kullberg-Piilola & Peltonen, 106). Turvallisuuden tunnetta lisää myös selkeät, lapsen kapasiteetille realistiset käyttäytymisen rajoitukset (Aho, 62). Rehellisyys tunteiden nimeämisessä auttaa lasta sisäisen tunnekuohun hallitsemisessa ja ymmärtämisessä. (Sinkkonen 2008, 103-105.) Turvallinen ilmapiiri auttaa myös lasta näyttämään tunteita tukahduttamatta niitä. Mitä enemmän tunteita jättää huomioimatta tai tukahduttaa niitä, sitä suuremmat seuraukset sillä on. Tukahdutetut tunteet tulevat takaisin voimakkaampana, ja ne väistämättä vaikuttavat ihmisen sisimpään ja toimintaan. Tämä pätee myös positiivisiin tunteisiin. Tulevaisuutta ajatellen hyviä tunteita tulisi tuntea, jotta tietää, mitä kohti tavoitella. (Brackett 2019, 13-14.)

Psyykkisesti turvallisessa ympäristössä lapsi voi ilmaista kielteisiäkin tunteita, ja se takaa mahdollisuuden saada apua aikuiselta (Psyykkinen turvallisuus 2020). Sirkku Ahon (Aho 1996, 59) mukaan turvallisuuden tunne tarkoittaa lapselle sekä fyysistä että psyykkistä turvallisuutta. Turvallisuuden tunne on itsetunnon tärkein alue, ja se tarkoittaa hyvää oloa, jolloin ihminen voi luottaa sosiaaliseen ympäristöön ja toimia siinä stressittömästi.

Kiukku

Kiukku on jokaiselle lapselle tuttu tunne. Lapsi ilmaisee kiukulla pahaa oloaan, halua tulla ymmärretyksi tai tuoda oma tahto esille. Se on tärkeä tapa ilmaista omaa pahaa oloa ja tahtoa (Kullberg-Piilola & Peltonen, 27). Kiukku on hyväksyttävä tunne. Lapsi ei osaa sanoittaa kaikkia tunteita, ja täten ne voivat ilmetä kiukkuna. Sinkkosen (2008, 136-139) mukaan aggressio eli vihamielinen tunne on sekä reaktio mielihyvän tunteen menettämisestä että viesti jonkun vastaanotettavaksi, eli se on kommunikaatiota. Kiukustuessaan lapselle aiheutuu frustraatio eli turhautuminen. Lapsi tarvitsee tervettä aggressiota luodessaan identiteettiään, ja se on kehitystä tukeva voima.

Ilo

Tony Dunderfelt (2010, 12-17) kirjoittaa kirjassaan Ilon psykologia, että ilo on yksi perustunne, joka tunnetaan kaikkialla maailmassa. Ilo ei synny pelkästään ulkoisten edellytysten vallitessa, vaan iloisuus on lähes täysin riippuvainen ihmisen omasta suhtautumisesta itseensä, omista tarpeista ja tavoitteista. Dunderfelt kirjoittaa, että onnellisuustutkijan Robert Holdenin mielestä ilo kulkee sisältä ulospäin eikä päinvastoin. Ihmisen itsensä toteuttaminen tekoina ja toimintoina on Holdenin mukaan suurin ilon lähde, ja psyyken perusolemus on ilo. Kun kiukku on purettu ja murhe saatu laantumaan, usein käy niin, että lapsen mieli kääntyy iloiseksi. Ilo pulppuaa sisältä, kun pahaa oloa saa pois ja vapautuu hyvää energiaa.

Rauha ja levollisuus

Koulunkäynnin ja harrastusten tuoman hektisyyden ja kiireen vastapainoksi lapsi tarvitsee rauhallista olemista ja ajatusten vapaata virtausta. Lapsen tasapainoiselle kehitykselle on tärkeää aktiivisen toiminnan ja hiljentymisen ja rauhoittumisen vuorottelu

(Lindeberg-Piironen & Ruokonen, 181-182). Sinkkonen (2008, 128-129) kirjoittaa lapsen stressin kehittymisen estämisestä, että lapsi tarvitsee välillä rauhaa, ja heitä tulisi suojella liialta meteliltä ja visuaalisilta ärsykeiltä.

2.2 Miksi musiikin ja kuvataiteen integrointia tunnekasvatukseen?

Tunteet näkyvät ihmisen elämässä eri tavoin, mutta niitä ei voi kokea aineellisina objekteina aistien kautta. Aistit ovat kuitenkin tärkeässä välittäjän roolissa tunteiden kokemisessa, johon taiteen eri muodot tarjoavat erilaisia purkamisen ja ilmaisemisen kanavia. Taiteet herkistävät mielikuvitusta ja aisteja, ja suomalaisessa varhaisiän musiikkikasvatuksessa onkin käytetty myös muita taiteita musiikin rinnalla. Taideintegraatio musiikkikasvatuksessa tarjoaa kokonaisvaltaisen näkökulman lasten maailman ja ilmiöiden tarkasteluun ja ihmettelyyn. (Ruokonen 2017, 305.)

Varhaisiän musiikinopetuksen opetussuunnitelmien perusteissa (2017, 41) nostetaan esille moniaistisuus ja taiteiden yhdistäminen. Taiteet ovat kautta aikojen olleet osa ihmisten elämää ihmisiä yhdistävänä tekijänä ja henkilökohtaisena luovuuden kanavana. Lapsille on luontaista laulaa ja tuottaa rytmejä sekä ilmaista itseään piirtämällä tai askartelemalla. Lapsen kehitys on kokonaisvaltaista ja pitkälti elämyksiin ja kokemuksiin perustuvaa. Sekä varhaisiän musiikkikasvatus että kuvataidekasvatus perustuvat moniaistilliseen elämykselliseen ja kokemukselliseen oppimiseen (Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelmien perusteet 2017, 23, 41). Taiteita yhdistämällä tarjotaan lapsille kokonaisvaltaisempi, monimuotoisempi ja vaihtelevampi lähestymistapa maailman näkemiseen, kuin vain yksi taiteenlajin kanava (Ruokonen 2017, 305).

Tunteet voivat tuntua mahdottomilta selittää tai ilmaista, ja etenkin lapsi tarvitsee apua tunteiden nimeämiseen ja hahmottamiseen. Oivaltavan oppimisen oppimisprosessin avulla mahdottomasta voi tulla mahdollista luovan ajattelun ja oivaltamisen kautta, mihin taiteen eri lajit soveltuvat. Musiikin avulla opitaan käyttämään mielikuvitusta ja tulkitsemaan omaa mielenmaisemaa. Musiikki auttaa käyttämään kaikkia aisteja ja kuvittelemaan asioita eri tavalla kuin ne todellisuudessa ovat. (Ruokonen 2016, 175.)

Varhaisiän musiikkikasvatuksen opetussuunnitelmien perusteet (2017, 41) painottavat musiikin opettamisen lisäksi lapsen itsetunnon ja luovuuden kehittämistä. Itsetunto tarkoittaa tunnetta omasta tärkeydestä ja hyvyydestä sekä sitä, kuinka paljon ihminen näkee itsessä hyviä ominaisuuksia. Hyvään itsetuntoon liittyy myös kyky nähdä omat heikkoutensa ja hyväksyä ne. Lapsen itsetunnon kohottava palaute tulee lapsen sisältä, jossa hän oman valitsemansa suorituksen ja tavoitetason kautta määrittelee, menikö jokin tekemänsä asia hyvin. (Keltikangas-Järvinen 1994, 18, 160.) Lapsen oma musiikillinen ilmaisu hyväksyvässä ilmapiirissä tukee hänen minäkuvaansa ja itsetuntoaan (Ruokonen 2016, 56).

Lapsi tarvitsee kannustusta ja tukea itsetunnon ja itseluottamuksen kehittymiseen. Siihen tarvitaan aikuisia mutta myös muita lapsia ja ikätovereita sekä ryhmässä että henkilökohtaisesti. Hyvää itseluottamusta on luottamusta omaan selviytymiseen yksin tai muiden kanssa tai muiden avulla (Ruokonen 2016, 180-181). Itseluottamus syntyy lapsen oppimisen kannustavasta ja positiivisesta huomioimisesta (Keltikangas-Järvinen 1994, 158). Onnistumisen ja toisten onnistumisen iloitsemisen tunnetta voidaan tukea musiikin ja kuvataiteen avulla varhaisiän musiikkikasvatuksen ryhmätoiminnassa. Kuvataiteen varhaiskasvatuksen opetussuunnitelma (2017, 23) painottaa omien ja toisten töiden iloitsemista ja toisten huomioonottamista ryhmässä. Lapsi ei arvosta taiteellisia ansioita tai yksilöllisyyttä, ja heille on tärkeää ikätovereiden palaute ja heidän kanssaan käyty keskustelu omista töistä (Rusanen & Torkki 2001, 90).

Taidekasvatus on monipuolista ja kehittää lapsen divergentin ajattelun taitoa. Divergentti ajattelu tarkoittaa luovaa, omaperäistä ja hajaantuvaa ajattelua. Siinä rohkaistaan niin intuitiiviseen kuin rationaaliseen ajatteluun. (Karppinen ym. 2001, 110.) Sekä musiikin opetus että taidekasvatus tukevat lapsen kokonaisvaltaista kehitystä, johon olennaisena osana kuuluvat lapsen tunteet. Jalovaaran (2005, 97) mukaan tunteiden ilmaisua ja työstämistä voi harjoitella taito- ja taideaineiden kautta.

Musiikin avulla lapsi voi kokea elämyksiä ja kokemuksia, joita ei voi sanallistaa (Ruokonen 2017, 305). Jari Sinkkonen (2008, 258) nimittää näitä tunteita vitaliteettitunteiksi. Niitä on vaikea pukea sanoiksi, mutta musiikki välittää niiden olemuksen. Musiikin

avulla ihminen voi kuvata omia tunteitaan niin, että kuulijat tunnistavat musiikissa kuvattavat tunteet. Myös kuvataiteellinen ilmaisu antaa lapselle mahdollisuuden toteuttaa visuaalisesti omaa mielikuvitustaan. Karppinen (2001, 108) kirjoittaa, että Burtonin (2000) mukaan lapsi representaatioissaan löytää monimutkaisia ja uusia ilmaisutapoja affektiivisista eli tunnepitoisista kokemuksistaan sen sijaan, että tutkiskelisi tai ilmaisisi välittömiä tunteitaan. Lapsi siis muodostaa uusia matkoja sisäisestä maailmastaan ulkoiseen sosio-kulttuuriseen maailmaan. Tällöin oma ilmaisullisuus kehittyy.

Yhdistämällä musiikin ja kuvallisen ilmaisun lapsi voi saada uusia elämyksiä ja tunnekokemuksia tunteiden käsittelyssä. Tunteiden käsittelemisessä ja ilmaisussa toimii eheyttävän pedagogiikan näkökulma, missä taiteiden integraatio on keskeisessä osassa. Terminä eheyttäminen on peräisin käsitteistä eheä ja ehyt ja tarkoittaa kokonaisuutta. Esi- ja alkuopetuksessa eheyttävän pedagogiikan toiminnassa oppimisen alueita yhdistetään niin, etteivät ne ole irrallaan toisistaan, vaan niitä yhdistetään toisiaan tukevaksi kokonaisuudeksi. Ilmiö- ja teemalähtöisessä opetuksessa eri oppiaineita eheytetään kokonaisvaltaisesti tukemaan lapsen kokonaisvaltaista oppimista ja luomaan lapselle kokonaisvaltainen käsitys käsiteltävästä aiheesta. (Ruokonen 2017, 314.)

Edellä mainitut musiikin ja kuvataiteen integraation näkökulmat antavat ymmärtää, että käsiteltäessä ja opeteltaessa tunteisiin liittyviä asioita musiikin ja kuvataiteen integraatio ja eheyttävän pedagogiikan ajattelutapa voivat tarjota lapsille useita eri näkökulmia omien tunteidensa käsittelyyn. Ehkä subjektiivinen tunnekokemus voi saada uusia ulottuvuuksia ja lapsi voi huomata tunteen olevan universaali, kaikkien kokema. Tunteet eivät olekaan lapsen oma henkilökohtainen kokemus, vaan kaikki muutkin kokevat samoja tunteita. Tämä voi auttaa esimerkiksi empatian opettelussa.

2.3 Värit

”Puhdas väri on loistava, täysi ja monivivahteinen. Se on elävä ja jatkuvassa rytmisessä liikkeessä. Värit ovat sydämen ajatuksia. Värien maailma on sydämen maailma, joka luo minuudelle yhteyden tahtoon.” (Liane Collot d’ Herbois (1993) kirjasta Muodosta minuuteen, Marja Dahlström 1999, 127).

Maailma on täynnä värejä. Jo lapset havaitsevat niitä ja esimerkiksi kyselevät toistensa lempivärejä. Värien alkuperää on tutkittu historian saatossa eri näkökulmilta eri tieteenoaloissa. Eri alojen värien tutkijat ovat nykyään hyvin yksimielisiä ihmisen värinäön kehittymisen ajankohdasta 20 – 30 miljoona vuotta sitten, jolloin esi-isämme elivät vaativissa olosuhteissa viidakossa, jossa elämässä selviämisen eduksi oli erottaa ravintorikkaat värilliset kasvien osat vihreästä ympäristöstä. Värien muodostumisesta on ollut historian aikana useita eri käsityksiä. Aristoteles tutki 300-luvulla eKr. värien havaitsemista ja niiden muodostumista. Hänen mukaan punaisen syntyminen mustan ja valkoisen sekoittuessa liittyi pimeään ja valon kohtaamiseen aamu- ja iltaruskossa. Muut sävyt syntyivät mustan ja valkoisen eri suhteisina sekoituksina. Vasta Newtonin prismakokeen tuloksena tullut havainto 1600 - 1700-luvulla, että auringon valo on hajotettavissa eri värejä tuottaviin osatekijöihin, muutti käsitystä värien muodostumisesta. Tuloksena muodostui perus- ja väliväreistä koostuva väriympyrä, joka on ollut perusmallina satojen eri väriympyröiden tekemisessä. (Arnkil 2008, 19-20.)

1800-luvulta lähtien väritutkimukseen alkoi syntyä uusia suuntauksia psykologisista ja näköaistin fysiologisista tutkimuksista, kun siihen mennessä se oli painottunut värien fysiikkaan ja optiikkaan. Taiteessa kokemus ja visuaalisuus värien fysiikan sijaan ovat oleellisimpia muotoja värien ilmenemisessä. Tämä perustuu havaintopsykologiaan ja fenomenologiaan, filosofiseen kokemuksen tutkimiseen. Visuaaliset ja kokemukselliset värien muodot auttavat meitä värien tunnistamisessa ja visuaalisen luonteen analysoimisessa. (Mts, 21, 56.)

Värien vaikutuksia ihmisen elintoimintoihin ja emootioihin on tutkittu, mutta verraten vähän ilmeisesti vaikutusten tutkimisen vaikeuden vuoksi. Tutkimusten tulokset ovat ristiriitaisia kirjallisuudessa esiintyviin väittämiin värien psykologisista ja fysiologisista vaikutuksista. (Mts, 244-251.) Mutta kerrotaan, että muinaiset heimot ovat käyttäneet värejä eri keinoin parantamiseen, ja muun muassa Pythagoras kehitti väritietoa ja käytti musiikin värähtelyä, runoutta ja värejä sairauksien parantamiseen. (Luukkonen 2006, 7.)

Helena Luukkonen (2006, 7-28) kertoo Väriteoriaoppaassaan Parantava sateenkaari myös eri värien sijoittumisesta kehon eri osiin ja eri värien elämänalueeseen liittyvistä

seikoista. Sen mukaan väriparantamista on ollut jo Egyptin korkeakulttuurin aikaan ja muinaisessa Kreikassa. Ajatus sisäisestä sateenkaaresta, eli eri värien sijoittumisesta ihmiskehon osiin, on peräisin Hopi-intiaaneilta. Kirjan mukaan eri ihmistyypeillä tietyt värit ovat hallitsevia, mikä liitetään tiettyyn ruumiinosaan, jotka jaotellaan chakroiksi eli energiakeskuksiksi. Chakrojen juuret ovat hindulaisessa perinteessä. Väriin ja ruumiinosaan liitetään kirjan mukaan erilaisia energioita, jotka vaikuttavat ihmisen elämään. Niihin liittyy myös ongelmakohtia ja tietynlainen ulkoinen olemus. Chakrat liittyvät myös ihmisen kulttuuriin ja uskonnollisuuteen. Kirjassa luokitellaan myös chakroiin liittyvien ihmistyyppien musiikkityylit. Luukkosen mukaan esimerkiksi tunteisiin vetoava, lanteita liikuttava musiikki on oranssia. Oranssi chakra sijoittuu vatsan ja lantion alueelle, joka on kirjan mukaan ihmisen tunnekeskus.

Värit koetaan lähestymistavan ja näkökulmien mukaan eri tavoin ja kokemus on yksilöllistä. Värien käyttöä voi toteuttaa taiteen kautta, jolloin värien käyttö ja visuaalinen hahmottaminen harjaantuu. Marja Dahlströmin (1999, 125-127) kirjassa Muodostaminen minuuteen Rudolf Steinerin kehittämän väriterapian ja Steinerkoulun ajatus maalaamisesta on, että jokaisessa ihmisessä piilee taiteilija. Maalaaminen väreillä on terapeutista, ja jokaiselle tulisi tarjota mahdollisuus ennakkoluulottomaan värien käyttöön ja maalaamiseen. Lapsi voi harjoitella maalauksen ja värien kautta omaa sisimmän tuntemusta, jolloin värit virtaavat hänen sieluunsa. Dahlströmin kirjassa Reijo Kurpan (1998) mukaan puhdasta taiteellista kokemusta voi verrata vastavärien jälki-kuvaan, joka muodostaa värillisen aistimuksen. Taiteellinen kokemus virkistää mieltä ja elimistöä.

3 Tutkimuksellinen kehittämistyö – kuvataidemusiikkikerho tutkimusympäristönä

Kuva 1 Kuvataidemusiikkikerholaisia

3.1 Tarkoitus ja tavoitteet

Tutkimuksellisen kehittämistyöni taustalla oli kiinnostus, miten lasten tunnetaitokasvatusta voisi liittää varhaisiän musiikkikasvatukseen. Kiinnostus kohdistui tunneteemaiseen musiikki- ja kuvataidetyöskentelyyn sekä lisäksi värien käyttöön ja värien ja tunteiden yhdistämiseen. Kehittämistoiminta tähtää aina muutokseen, ja muutos ja kehittäminen voi kohdistua eri asioihin. Se voi mm. kohdistua yksittäisen työntekijän ammatillisen osaamisen kehittämiseen, ja tavoitteena voi olla vanhan muuttamisen sijasta jonkin uuden luominen (Toikko & Rantanen 2008, 16).

Kehittämistoiminnan taustalla on aina ongelma, johon pyritään vaikuttamaan, minkä perusteella toiminnan tarkoitus määritellään (Mts., 75). Kehittämistyöni tarkoituksena oli tutkia monitaiteellisen opetuskokeilun kautta, miten tunteiden käsittely tai tunteista oppiminen onnistuu musiikin ja kuvataideintegraation avulla. Tutkimisen pääpaino oli elämyksellisen ja kokemuksellisen oppimisen havainnoimisessa. Tunnetaitokasvatus on yksi koulutusala (Perkiö 2020), ja tarkoituksena oli pohtia, onko sitä mahdollista yhdistää varhaisiän musiikinopetukseen olematta kuitenkaan musiikkiterapiaa.

Tavoitteena oli kehittää laadukkaasta opetuksesta koostuva kokonaisuus, joka sisältää tunteiden käsittelylle sopivia musiikin ja kuvataiteen työtapoja. Tavoitteena oli koota opetuksen sisältö varhaisiän musiikki- ja kuvataidekasvatuksen periaatteista, missä integroidut aineet ovat integroitu horisontaalisesti. Horisontaalinen integrointi tarkoittaa rinnastamista, eli samansisältöisiä asiakokonaisuuksia opetetaan eri aineiden kautta niin, että ne täydentävät toisiaan. Tässä kehittämistyössä samaa teemaa, eli tunteita oli tavoitteena käsitellä rinnakkain musiikki- ja kuvataidetyöskentelyissä. (Ruokonen 2017, 312.) Lisäksi tavoitteena oli myös kehittää omaa pedagogista ammattitaitoa sekä musiikin että kuvataiteen mutta myös tunnetaitojen opettamisessa.

3.2 Kerhoprojektin tutkimusasettelu

Opinnäytetyöni toiminnallinen tutkimusosuus toteutettiin tunneteemaisessa varhaisiän musiikkikasvatuksen mukaisessa kuvataidemusiikkikerhossa. Kerho toimi ilta-päiväkerhona Kangasalan Ruutanan koululla kevätkaudella 2018.

Kerhoprojektin tutkimusasettelu oli tutkimuksellista kehittämistoimintaa. Toikon ja Rantasen (2009, 22) mukaan tutkimuksellisen kehittämistoiminnan konkreettinen tutkimustyö toteutetaan aidossa käytännön ympäristössä, joka luo reunaehdot tutkimukselle ja toiminnalle. Tutkimuskysymykset nousevat käytännön ongelmista ja kysymyksistä, missä hyödynnetään eri aiheeseen liittyviä tutkimuksia. Projektia varten perustettu kerho toimi tutkimuksen tutkimusympäristönä, jossa tutkimus toteutettiin taustatutkimuksia hyödyntäen. Tunteet lapsen elämässä ja niiden käsittely, ja niiden tuoma hyöty musiikin ja kuvataiteen integraation avulla olivat projektin lähtökohtaiset tutkimuksen aiheet.

Tutkimuksellisen kehittämistoiminnan tutkimusmenetelmä oli kvalitatiivinen eli laadullinen, kokonaisvaltainen realiteetit ja eri näkökulmat huomioon ottava kokonaisuus. Kirjassa Tutki ja kirjoita Hirsjärvi ym. (2008, 157) toteavat, että kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen, ja kohdetta pyritään tutkimaan kokonaisvaltaisesti. Tutkimuksen tarkoitus oli lähinnä samassa kirjassa esiteltyä kuvailevaa tarkoitusta, joka on yksi neljästä kirjassa jaotelluista tutkimuksen tar-

koituksista. Se tarkoittaa tarkkoja henkilökuvausten, tilanteiden tai tapahtumien kuvailemista sekä kiinnostavien ja keskeisten ilmiöiden dokumentointia. (Hirsjärvi ym. 2008, 135.)

Tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa pyritään tuottamaan tietoa empiirisesti. Yhtenä tutkimisen aiheena voi olla esimerkiksi jonkin työmenetelmän toimivuus aihekontekstissa. (Toikko & Rantanen 2009, 39.) Kehittämisyöni tutkimuskysymykset kohdistuvat työmenetelmien lisäksi lasten kokemusten havainnointiin. Tutkimuskysymyksiä oli kaksi:

1. Miten tunteiden käsittely onnistuu lapsiryhmässä ja eri työtapojen avulla?
2. Mikä on mielikuvitusystävän merkitys lasten tunteiden käsittelyssä?

Kerhon sisällöllinen pääpaino oli elämyksellisessä ja kokemuksellisessa oppimisessa, jota voidaan lähestyä fenomenologisen tutkimisen näkökulman kautta, joka keskittyy kokemuksen tutkimiseen (Laine 2015, 29). Kokemus jostakin asiasta on haastava aihealue havainnoida ja tutkia, eikä sitä voida tilastoida tai laskea numeraalisesti. Tämän tyyppisen tutkimuksen täytyy perustua aistinvaraiseen tulkintaan ja ilmapiirin tunnisteluun, koska tunteet ovat yksilöllisiä, ei-aineellisia asioita, joita ei voi käsin kosketella. Toikko ja Rantanen (2009, 40-41) kirjoittavat kehittämistoiminnan hiljaisesta tiedosta, jota saadaan tutkimuksen aikana. Hiljaista tietoa ei välttämättä voida eikä sitä tarvitse sanallistaa tai selittää, mutta on tärkeä tiedonlähde omassa sosiaalisessa kontekstissa. Hiljainen tieto voi olla vaistonvaraisuuteen perustuvaa intuitiivista tietoa.

Toikon ja Rantasen (2009, 43) mukaan tutkimuksellisen kehittämistoiminnan yhden tiedon tuottamistavan mukaan tieto nousee reflektiivisestä tutkimuskohteen ja tutkijan vuorovaikutuksesta. Reflektiivisyydessä korostuu kriittinen tarkastelu. Kerhon aikana lasten tunteiden käsittelyä ja ilmaisua havainnointiin eri tavoin suhteessa opetukseen, työskentelytapoihin, keskusteluihin ja vuorovaikutukseen toisten lasten ja ohjaajan kanssa.

Fenomenologisen ja hermeneuttisen lähestymistavan perustana tutkia ja havainnoida maailmaa on ihmiskäsityksen ja kokemuksen ymmärtäminen ja tulkinta. Hermeneuttinen lähestymistapa korostaa kielellisten ilmaisujen lisäksi muita kehollisia ilmaisuja, kuten ilmeet, liikkeet, eleet. (Laine 2015, 29, 33.) Kerhon kokonaisuuden havainnoinnissa huomioitiin lasten kokemuksia, kerhon tunnelmaa, lasten palautetta heidän kokemistaan tunteista kerhon aikana sekä sitä, miten musiikki- ja kuvataidetyöskentely vaikutti lapsiin.

Aineisto kerättiin havainnoimalla lapsiryhmää, heidän reaktioitaan ja yleistä tunneilmapiiiriä. Toikon ja Rantasen (2009,144) mukaan yksi tutkimuksellisen kehittämistoinnin tiedonkeruun menetelmä on osallistuva havainnointi, jossa tutkija on aktiivisessa vuorovaikutuksessa tutkimusympäristön kanssa. Yksi tapa on kirjata välittömästi havainnointitilanteen jälkeen havainnot ja omat ajatukset ja kokemukset tutkimus- tai havainnointipäiväkirjaan. Tätä menetelmää käytettiin kerhoprojektin havainnoinnissa. Lasten spontaanit palautteet kirjattiin ylös ja jokainen kokoontuminen referoitiin kunkin kerran jälkeen. Reflektoin omaa opetusta eri työtavoissa suhteessa lasten reaktioihin, ja tarvittaessa muutin alkuperäistä suunnitelmaa. Mielikuvitusystävän merkitystä havainnoitiin lasten käyttäytymisestä ja suhtautumisesta omaan mielikuvitusystäväänsä. Kuvataidemusiikkikerhon tutkimusvaiheen lopussa kerholaisille tehtiin kysely kerhon mielekkyydestä (Liite 16). Sillä kerättiin tietoa lasten kokemuksista kirjallisesti ohjaajan havainnoinnin rinnalle. Kyselyn tuloksia verrattiin ohjaajan havainnointiin.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineistoa analysoidaan koko tutkimusprosessin aikana, ei pelkästään yhdessä tutkimuksen vaiheessa. Tiedon keräämistä ja analysointia tapahtuu osittain yhtäaikaaisesti pitkin matkaa. (Hirsjärvi, ym. 2008, 218.) Taideteokset olivat projektin ainoa konkreettinen näkyvä tuotos, muun toiminnan analysointi perustui havainnointiin ja tulkintaan. Havainnointipäiväkirjasta analysoitiin lasten kokemuksia ja eri työtapojen toimivuutta tunteiden käsittelyssä ikäryhmä huomioon ottaen.

Taideteokset dokumentoitiin valokuviksi, joita käytettiin aineistoanalyysissä. Taideteosten analysoinnissa ei käytetty mitään erityistä analyysimenetelmää, vaan lasten työskentelyä ja suhtautumista eri tekniikoihin analysoitiin sekä työskentelytilanteessa

että lopputuloksista tulkinnanvaraisesti. Valmiista taideteoksista pyrittiin tulkitsemaan, onko niihin saatu luotua käsiteltävän tunteen tunnelmaa. Kuvataideteknisiä asioita ei tutkittu, koska analyysi kohdistui tunteen ja tunnelman tulkitsemiseen. Taideteoksia käsiteltiin aiheittain yksitellen tekijän ikätaso huomioiden. Jokaisen työn kohdalla mietittiin, viestiikö se katsojalle jotain tunnetta, ja miten tunne tulee esiin.

3.3 Kerhoprojektin valmistelu

Kerho oli kymmenestä kerhokerrasta ja yhdestä esiintymisestä koostuva kokonaisuus. Jokainen kerhokerta oli 60 minuutin mittainen. Koulun vanhempainyhdistys toimi kerhon rahoittajana sekä koulun henkilökunnan lisäksi yhteistyötahona. Kerho suunnitettiin esi- ja alkuopetusikäisille lapsille, ja kerholaiset valittiin kerhoon ilmoittautumisjärjestyksessä. Tavoitteena oli saada noin seitsemästä lapsesta koostuva kerho, mutta suuren kysynnän vuoksi kerhoon päädyttiin ottamaan kymmenen lasta. Kerhon käytössä oli koulun musiikkiluokka ja siellä olevat soittimet. Kuvataidemateriaali oli itse hankittua, ja siihen kerättiin kerhoon osallistujilta materiaalimaksu. Idea kerholaisten esiintymisestä koulun aamunavauksessa syntyi projektin aikana, joka toteutettiin kymmenen kerhokerran jälkeen kevätkauden lopussa.

Käytännön syyt, kuten koulun tarjoamat puitteet, rahoitus ja vanhempainyhdistyksen kanssa tehty yhteistyö sekä kokemus eri ikäisten lasten musiikin opettamisesta vaikuttivat tutkimuksen kohderyhmän valintaan. Kokemuksen mukaan 6-8-vuotiaat voivat keskittyä pienempiä lapsia intensiivisemmin abstrakteihin asioihin. Lindberg-Piiroisen ja Ruokosen (2017, 80) mukaan esikouluikäinen lapsi siirtyy käytännöllislogisen älykkyyden vaiheesta kohti sisäsyntyistä vaihetta, jossa lapsi kykenee ilmaisemaan ajatuk-
siaan myös symbolisesti eri tavoin. Sitä kutsutaan symbolifunktion heräämiseksi. Tästä ikävaiheesta eteenpäin lapsi kykenee esittämään asioita merkeillä, symboleilla tai muulla objektilla. Musiikki piirustus, maalaaminen ja muovaaminen sisältyvät primaariin symbolifunktioon.

Projektin pääpaino oli valikoitujen tunteiden käsittelyssä sekä musiikillisesti ja kuvataiteellisesti että keskustelemalla. Tunteiden käsittely tarkoittaa tässä kerhoon valittujen

tunteiden nimeämistä ja keskustelua, niihin eläytymistä sekä niiden ilmaisemista musiikillisesti ja kuvataiteellisesti. Sisällössä painotetut elämyksellisyys ja kokemuksellisuus ovat osa varhaisiän musiikkikasvatuksen sisällöllisiä painopisteitä (Lindberg-Piironen & Ruokonen 2017, 11). Taiteessa, yhdessä tietämisen tavassa, olennaista on kokemuksellisuus ja siitä syntyvä moniaistinen tieto, jotka auttavat lasta henkilökohtaisiin tulkintoihin (Ruokonen ym. 2009, 14). Eri toiminnoilla pyrittiin korostamaan jokaisen kerholaisen yksilöllistä sisäistä pohdintaa omista tunteista, mitä fenomenologis-hermeneuttinen tutkimus myös korostaa yksilön tai tietyn ihmisjoukon sen hetkisen merkitysmaailman ymmärtämisessä (Laine 2015, 32).

Tunteet valikoituivat sen mukaan, mitä tunteita ajattelin kuuluvan sen ikäisten lasten elämään sekä käytettävissä olevien kerhokertojen aika ja resurssit. Tunteita valikoitui kuusi: empatia, turvallisuus, kiukku, ilo sekä rauhallisuus ja hiljaisuus. Näiden lisäksi käsiteltiin ystävyyttä toisen kerhokerran sijoittumisen ystävänpäivää edeltävälle päivälle sekä seuraavassa luvussa esitellyn kerhossa tehdyn mielikuvitusystävän innoittamana. Ystävyyttäkin voi kutsua tunteeksi, vaikka se on paljon muutakin kuin tunne.

Musiikin kuuntelu on yksi tärkeimmistä varhaisiänmusiikkikasvatuksen tavoitteista. Kaiken toiminnan lähtökohta ja oppimisen perusedellytyksenä pidetään kuuntelemisen taitoa. (Alho & Lindeberg-Piironen 2017, 179-180.) Kerhoprojektin musiikillisena päätavoitteena oli musiikin kuuntelu erilaisia oheistoimintoja käyttäen, jossa painotettiin musiikin kuunteluun keskittymistä ja sen luomien mielikuvien ilmaisua. Musiikin kuuntelun lisäksi toiminta sisälsi laulujen opettelemista, laulamista, jonkin verran rytmisoittimien soittamista, musiikkiliikuntaa ja perussykkeen sekä rytmiiikan harjoittelua. Koska kerhokokonaisuus oli vain kymmenen kertaa, soittimien ja teoreettiseen musiikin opiskeluun ei voinut suunnitella paljon aikaa ja resursseja.

Ruokosen (2016, 73) mukaan esi- ja alkuopetuksen musiikkikasvatukseen liittyy musiikin lisäksi moniaistiset kokemukset kuvallisen ilmaisun kautta eri työtavoissa, kuten piirtämisessä, maalaamisessa, muotoilussa, rakentamisessa ja mediaesityksessä. Projektin kuvataiteelliseen suunnitelmaan suunnittelin omia ideoita, etsin ideoita erilaisista lasten kuvataideoppaista sekä kyselin eläkkeellä olevalta esikouluopettajalta vinkkejä esi- ja alkeisopetusikäisten lasten kanssa toimiviin työtapoihin. Kokosin niistä

käytännölliset ja toteutuskelpoiset työtavat. Työtavoiksi valikoitui piirtäminen kuivapastelliliiduilla, muovailu, askartelu, rakentelu luonnonmateriaaleista, hiilipiirustus, akryylivärimaalaus, vahavärien ja vesiväri-laveerauksen yhdistäminen, maalaaminen kankaalle ja varjokuvapiirustus. Kaikki teokset aseteltiin taidenäyttelyksi koulun musiikkiluokan seinille ja tasoille muiden koulun oppilaiden katsottavaksi

Luonnosta löytyy kytköksiä niin tunteisiin kuin väreihin. Inspiroiduin luonnon tarjoamista valmiista malleista ja käytin niitä eri tavoin teemasuunnittelussa. Sinikka Rusaen (2009, 49) mukaan lasten kuvataidetyöskentelyssä mielikuvat ovat välttämättömiä, mutta ne tarvitsevat todellisuudesta tehtyjä havaintoja, koska mielikuvitus ei luo mitään tyhjästä. Projektin teema alkoi vuodenajan mukaan talvella revontulista ja päättyi keväällä sateenkaareen. Projektin teemalle muodostui kaari, joka alkaa ja loppuu monivärisen aiheeseen. Muita luontoon liittyviä aiheita oli luonnonmateriaalien, kuten keppien ja tuohen käyttö rakennusmateriaaleina sekä eri luonto- ja eläinaiheita piirtämisessä ja maalauksessa.

Alkulauluksi valitsin helpon kalevalaisen sävelmän, jossa ohjaaja kysyy vuorotellen lapsilta, kuka on paikalla. Säestyssoittimena oli kantele. Loppulauluksi sävelsin ja sanoitin laulun Kuuntele sydäntä. Sen tarkoituksena oli kannustaa lapsia iloon ja positiivisuuteen, ja toivottaa lapset iloisina jatkamaan päivää. Alku- ja loppulaulu laulettiin jokaisella kerhokerralla.

3.4 Tunteet, mielikuvitusystävät ja värit projektikokonaisuudessa

Projektin kokonaisuus rakentui kolmen kerroksellisen aiheen ympärille, jotka ovat tunteiden käsittelemisen järjestys, mielikuvitusystävät ja värit. Tunteita käsiteltiin jossain muodossa jokaisella kerhokerralla, joista kuudella kerralla yksittäisiä tunteita tai tunneparia syvemmin.

Tunteiden järjestys oli tietoisesti valittu. Mielikuvitusystävä muovailtiin muovailumasasta kerhon alussa. Sen tarkoituksena oli olla mukana koko kerhoajan tunteiden käsittelyn apuna. Kolmantena aiheena oli värit, joita käytettiin yhtenä osana tunteiden

kuvaamisessa. Apuna tässä oli värikartta, johon eri värien kohdalle kirjoitettiin tunnesanoja.

Näiden lisäksi sanoitin kaksi lorua sekä sanoitin ja sävelsin kolme laulua kerhoa varten, joita harjoiteltiin kerhon aikana laulamaan ja soittamaan. Laulujen sisältö liittyi tunteisiin ja kerhon sisällölliseen kokonaisuuteen. Laulujen nuotit ovat liitteinä (Liitteet 11-13).

Tunteiden käsittelyjärjestys

Tunneteeman järjestyksen valintaan vaikutti ajatus aihejatkumosta, jossa jokaista tunnetta seuraa loogisesti edelliseen tai seuraavaan aiheeseen liittyvä tunne. Ensimmäiseksi tunneaiheeksi kerhon toiselle kerralle valitsin ystävyuden, johon liittyi ystävänpäivän sijoittuminen kerhokertaa edeltävälle päivälle sekä mielikuvitusystävän muovaaminen. Ystävyuden valitseminen ensimmäiseksi perustui myös ryhmäytymiseen ja kerholaisten tutustumiseen. Ystävyteen liittyi empatia, joka oli aiheena heti ystävyuden jälkeen. Empatiaa tarvitaan ihmisten välisissä suhteissa ja on siksi tärkeä lasten elämässä esimerkiksi koulukiusaamisen ehkäisemisessä.

Kolmanneksi valitsin turvallisuuden, joka valikoitui teemaksi tietoisesti ennen kiukkoa ja iloa. Se liittyi symboliseen ajatukseen siitä, että etenkin voimakkaat tunteet, joita ovat mm. kiukku ja ilo, tarvitsevat turvallisen psyykkisen ja fyysisen ympäristön tulla esiin, ja lapsi voi turvallisesti kokea ja tuntea kaikkia tunteita. Turvallisuutta tarvitaan myös tasapainoisen elämän ja hyvän kasvualustan perustaksi. Sisäinen turvallisuus on rakennettava, jotta tunteita olisi turvallista ilmaista. Kiukku, jota käsiteltiin neljäntenä, on tärkeä tunne ja siksi hyväksyttävä, eikä sitä saa tukahduttaa, vaan sitä on opetettava käsittelemään. Kiukun purkautumisen jälkeen lapsi voi kokea iloa helpotuksesta, kun kiukku on ohi. Aito ilo on terveellinen tunne lapsille, ja se oli viides käsiteltävä tunne. Voimakkaat tunteet, kuten kiukku ja myös joissain tapauksissa ilokin voivat väsyttää lasta. Niiden vastapainoksi tarvitaan rauhallisuutta ja hiljaisuutta, jotta lapsen mieli voi rauhoittua. Rauhallisuus ja hiljaisuus olivat viimeiset yksittäiset tunteet aihekokonaisuudessa. Niitä käsiteltiin yhtäaikaaisesti samalla kerhokerralla.

Mielikuvitusystävät

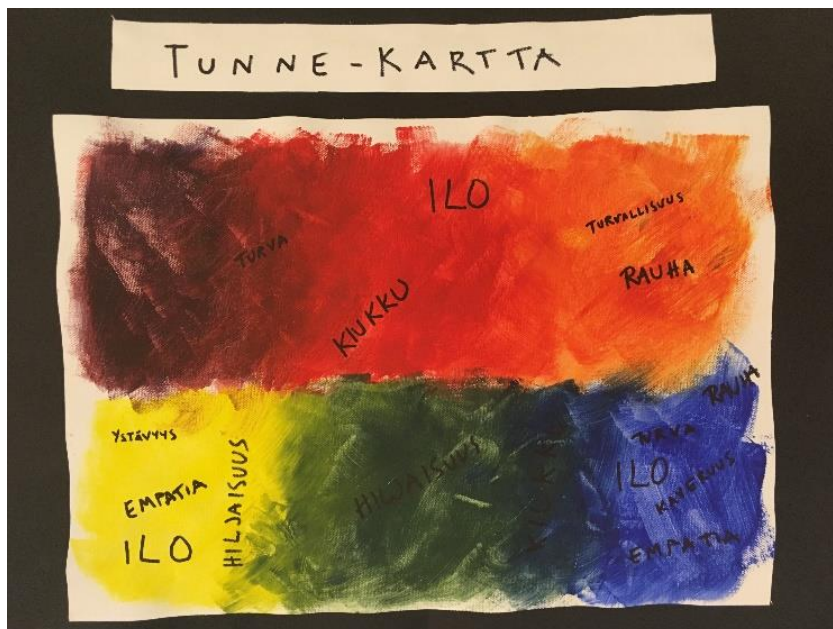
Yhtenä koko projektin läpi kestävästä teemana oli jokaisen kerholaisen oma mielikuvitusystävä, joka muovailtiin muovailumassasta kerhon toisella kerralla. Tämä aihevalinta perustuu ajatukseen siitä, että joillekin lapsille tunteiden ilmaisu, nimeäminen tai tunnistaminen voi olla vaikeaa, niitä ei ehkä uskalla näyttää tai ilmaista toisille läsnäoleville ihmisille. Omassa mielikuvituksessa oleva ystävä voisi olla tässä apuna joko jakamassa tunnetta, tai lapsi voi kuvitella ystävän tuntevan hänen omia tunteitaan. Oma tunnetta voi siirtää kuvitellulle hahmolle. Mielikuvitusystävän tarkoituksena oli myös olla kerholaiselle turva niin kuin esimerkiksi lapsen oma turvallisuutta tuova pehmo.

Mielikuvitusystävä voi myös auttaa empatian käsittelyssä. Esiopetusiässä lapsille voidaan opettaa empatiaa ja kykyä sanallistaa ja ymmärtää omia ja muiden tunteita taiteiden ja leikin kautta (Lindeberg-Piiroinen & Ruokonen, 81). Kerhon mielikuvitusystävä oli lapsille omaa sisäistä leikkiä tunteiden jakamisesta tai empaattista ajattelua omasta ystävästä. Sinikka Rusasen ja Kaisa Torkin (2001, 101-102) mukaan mielikuvituksen avulla tulkitaan tunteita ja kokemuksia. Mielikuvitusystävä oli mielikuvitukseen perustuva leikkiä, ja se soveltuu taidekasvatukseen, jonka avulla lasta voidaan johdattaa mielikuvien maailmaan. Marjatta Kalliala (2011, 14) kirjoittaa artikkelissaan Lev Vygotskyn ajatuksista, että leikki on älyllisen kehityksen välttämätön edellytys, sillä abstraktin ajattelun kehittyminen kehittyy kuvitteellisten tilanteiden luomisesta. Eläytyessään leikkirooliin lapsi voi suoriutua sellaisesta, joka ilman roolin tukea olisi hänelle liian vaikeaa. Leikkiroolin sosiaalinen merkitys on, että joku toinen, tässä tapauksessa mielikuvitusystävä, auttaa häntä eteenpäin ja ylöspäin.

Värit

Värit olivat yksi osa-alue projektin kokonaisuudessa. Värit olivat osa musiikin sisältöä sekä kuvataideteutusta kerhoon sävelletyn laulun sanoituksessa ja eri tunneaiheiden visuaalisessa toteutuksessa. Tunteita hahmotettiin monella tapaa, ja yksi tapa oli värien käyttö ja tunteiden liittäminen eri väreihin. Kerhoon sävelletyn ja sanoitetun laulun Maalaan koko maailmaa (Liite 11) sanat tunteista on kirjoitettu värien mukaan

verraten tunteita eri väreihin. Kerhon teemasuunnittelu noudatti laulun sisällön teemaa. Laulun sanat ovat sanoittajan oma näkemys värien ja tunteiden yhteydestä, ja kerhossa painotettiin lapsen omaa henkilökohtaista näkemystä ja mielikuvaa värien ja tunteiden kokemisesta. Jokaisen kerhokerran lopussa kokoonnuttiin loppurinkiin, jossa pohdittiin, minkä väriseksi kunkin kerran tunne koettiin. Värihin liittyvät tunnesanat kerättiin lasten nimeämään tunnekarttaan, jota säilytettiin musiikkiluokan seinällä. Kartassa on kuusi eri värisävyä pääväreistä ja väliväreistä.

Kuva 2 Tunnekartta

4 “Maalaan koko maailmaa” – kuvataidemusiikkikerho

Maalaan koko maailmaa on peräisin kerhoon sävelletyn ja sanoitetun laulun otsikosta (Liite 11). Laulun eri säkeistöissä kuvailaan värien ja lapsen mielen maailman kautta eri tunteita. Laulu on ABA-muotoinen, jossa A-osa on sävelletty duuriin ja B-osa molliin. Laulun mukana voi käyttää rytmi- tai laattasoittimia, kehorytmejä tai kaikkia näitä. Säkeistöt ovat viisisäkeisiä lyhyitä kokonaisuuksia.

Maalaan koko maailmaa

Anna Stina Nyman, 2018

Sa-teen kaa-ren vä-rein, au-rin-gon sä-tein, uk-kos-pil-vi-pai-kan
 Ku-per-kei-kan hei-tän, kel-tai-sel-la-pei-tän. Ki-ka-tut-taa, nau-rat-

9 sää- Maa-laan-ko-ko-maa-il-maa. Jo-ka-tun-ne-vä-rin-saa-
 taa, hy-my-huu-let-pu-ner-taa. Ha-laan-ko-ko-maa-il-maa.

19 Jos-kus. Myrs-ky-ää-ja-pau-haa, yh-tään-ei-rau-haa. It-ke-tää-ja
 Tai-vas-on-har-maa, mur-het-tää-var-maan. Vä-rit-o-vat

28 kiu-kut-taa, sa-la-moi-ja-suu-tut-taa. Mus-taan-ko-ko-maa-il-man.
 ka-don-neet, mie-li-ras-kas-ah-dis-taa. Ys-tä-vä-mua-loh-dut-taa.

39 Jos-sain. Jout-se-nen-len-to, val-ke-a-hen-to. Kuun-te-len
 Sa-teen-kaa-ren-vä-rein, au-rin-gon-sä-tein, uk-kos-pil-vi

48 hil-jai-saa, si-ni-syyt-tä-rau-hai-saa. U-ni-pi-an-voi-ton-saa.
 päi-kan-saa, Maa-laan-ko-ko-maa-il-maa. Jo-ka-tun-ne-vä-rin-saa.

Sanat: Anna Stina Nyman

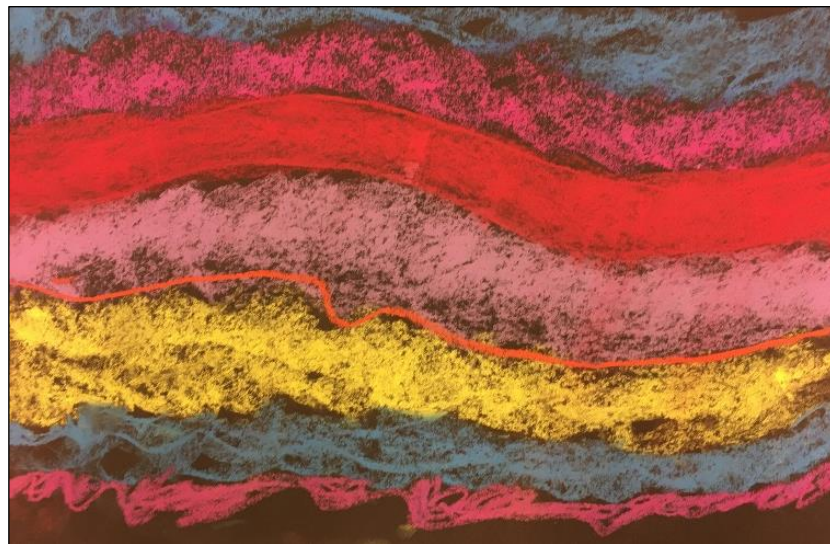
Kuva 3 Maalaan koko maailmaa – nuotti

Kerhon teemarunko noudattaa pitkälti laulun aiheiden järjestystä. Kerhon alussa käsiteltiin tunteita laajassa skaalassa verraten niitä revontuliin. Sen jälkeen aiheena oli ystävyys, jonka jälkeen tutkailtiin neljää eri tunnetta yksittäin ja kahta tunneparina. Kerhon loppupuolella keskityttiin yleiseen tunnetyöskentelyyn eri toimintojen kautta käyttäen aiheena sateenkaarta eri väreineen. Lopussa keskityttiin omaan itseen, omiin

tunteisiin ja yksilöllisyyteen. Tässä raportointiosiossa käydään läpi jokainen kerhokerta ja kerhon päätteeksi pidetty koulun aamunavausesiintyminen.

4.1 Tunteiden värikirjo – revontulien leiskuntaa

Kerhon ensimmäisen tunnin teemana oli tunnemaailma yleensä ja siihen liittyen värien kirjavuus, joka kytkeytyy talvisessa luonnossa revontuliin (Liite 1). Kerhokerran tavoitteena oli imitoida revontulien värien ja nopeuksien vaihteluita musiikin ja piirtämisen kautta ja verrata niitä tunteiden vaihteluihin.

Kuva 4 Revontulet, tyttö 8v

Kaikki kymmenen ilmoittautunutta oli tullut paikalle. Koska ryhmä koostui eri ikäisistä ja eri luokilta tulevista lapsista, uuden ryhmän ryhmäyttäminen oli tärkeää heti alussa. Palloleikki ja revontuliaiheinen keskustelu toimivat ryhmäyttämisen toiminnallisina harjoituksina, joka voi olla esimerkiksi ryhmäytymisleikki tai keskustelu (Ryhmyttäminen peruskoulussa 2018.) Palloleikissä palloa pompautettiin ringissä seisten ohjaajalta lapselle ja takaisin. Ensimmäisellä kerralla pallon saadessaan jokainen kertoi oman nimen, toisella kierroksella nimeen tuli liittää sen hetkinen mieliväri, ja viimeisellä kierroksella nimeen liitettiin tunne, miltä tuntui aloittaa uusi kerho. Tarkoituksena oli jo heti alussa ottaa esiin oma pohdinta omista tunteista ja eri väreistä. Revontulikuvista

käydyn keskustelun tarkoituksena oli luoda ilmapiiri, jossa olisi rohkeus kertoa omista tunteista ja ajatuksista, ja lisätä näin vapaata ryhmähenkeä.

Musiikillisia tavoitteita oli perussykkeen soittaminen djembeillä sekä musiikin kuuntelu, sen ilmaisu kehon liikkeillä huivien avulla ja lopussa piirtämällä. Osa lapsista ei ollut koskaan soittanut djembeä, joten soittoasennon ja lyöntitekniikan harjoitus oli paikallaan. Vapaassa soitossa oli lupa tuottaa haluamiaan ääniä. Djembellä pyrittiin myös tuottamaan eri ääniä eri tunteella. Soittotekniikoina olivat erilaiset lyönnit, sively, rapsutus ja napsutus. Lopuksi jokainen sai soittaa oman tunneilmaisullisen djembesoolon.

Perussykkeen harjoituksessa käytettiin vain bassolyöntiä. Bassolyönnissä käsi pidetään jäykkänä levynä ja lyödään kalvon keskikohtaan niin, että käsi ponnahtaa saman tien ilmaan jättäen kalvon värähtelemään (Kääriäinen 2003). Perussykettä harjoiteltiin Revontulirummutus-lorun tahdissa.

Revontulirummutus

*Revontulet, revontulet, revontulet loimuaa.
Revontulet, revontulet, revontulet loimuaa.
Sinistä ja punaista, vihreää ja keltaista.
Sinistä ja punaista, vihreää ja keltaista.
Revontulet, revontulet, revontulet loimuaa.*

*Ketun hännäks', ketun hännäks' ensin niitä luulin
Ketun hännäks', ketun hännäks' ensin niitä luulin
Räiskyntää ja leiskuntaa, kun taivaalta mä kuulin.
Räiskyntää ja leiskuntaa, kun taivaalta mä kuulin.
Revontulet, revontulet, revontulet loimuaa.*

Anna Stina Nyman

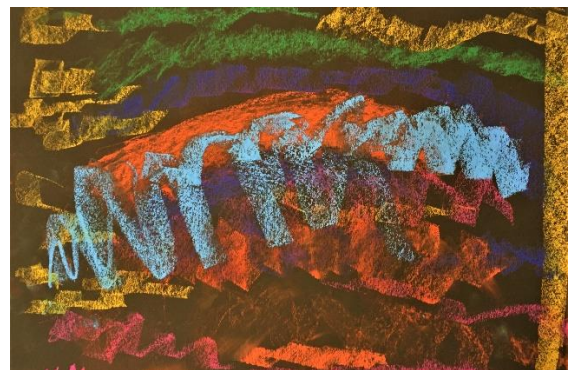
Kuva 5 Revontulirummutus

Kuunneltavana musiikkikappaleena oli teoksesta Vivaldin vuodenajat konsertosta nro. 4 Talvi, L'inverno, sen ensimmäinen osa Allegro non molto. Musiikkiliikunnassa käytettiin värikkäitä huiveja ja värivarjoja. Musiikin tulkinnassa huivien liikkeillä pyrittiin saamaan aikaan yksilöllistä liikettä, mutta suurin osa lapsista oli kiinni ohjaajan liikkeiden esimerkissä toistaen niitä.

Kuva 6 Revontulitaiteilua

Kuvataideosuudessa aiheena oli revontulet musiikin tahtisesti piirtäen. Se toteutettiin kuivapastelliliiduilla mustalle kartongille. Aluksi käytiin läpi muutamia eri piirtämistapoja ja liituoitteita. Tuloksena tuli persoonallisia ja eri tyyliä tuotoksia.

Kuva 7 Revontulipiirustus, tyttö ja poika 7 vuotta

Itsearviointi

Alun ryhmäytymisleikissä ilmeni jännittyneisyyttä ja ujoutta. Toisaalta tilanne oli heille uusi, ja oman tunteen miettiminen ei välttämättä onnistunut uudessa sosiaalisessa ympäristössä, ja sitä oli vaikea analysoida. Oli helpompi matkia ohjaajan esimerkkiä sanomalla sama väri ja tunnetila, kuin ohjaaja oli sanonut. Tunnekeskustelu oli vapaata ja eteni lasten ehdoilla. Lapset olisivat halunneet soittaa djembeä pidemmän aikaa, ja etenkin soolosoittaminen oli osalle lapsista hyvin mieluista.

Musiikintahtinen piirtäminen ei täysin toteutunut suunnitelmien mukaan. Lapset keskittyivät enemmän näyttävän lopputuloksen saavuttamiseen, eikä niinkään spontaaniin väritykseen. Piirtäminen kuitenkin rauhoitti lapsiryhmän, ja he keskittyivät intensiivisesti omaan työskentelyyn häiriköimättä toisia.

4.2 Ystävyys

Toisen kerran teemana oli ystävyys, ja kaikki kymmenen lasta tulivat kerhoon. Edellisen päivän ystävänpäivää vietettiin tuntisuunnitelman (Liite 2) ystävyysaiheisten runojen lukemisella ja ystävyysloruleikillä. Runohatun kiertäessä ringissä runon tahdissa jokainen sai vuorollaan nostaa itselleen ystävyysaiheisen runokortin, jonka he saivat viedä kotiin. Runot luettiin ääneen toisille. Runon lukeminen ja hatun siirtäminen vaativat hyvää perussykkeen ylläpitämistä, jota harjoiteltiin tämän leikin kautta.

Runohattu

*Haha-haha-haha-haha hattu, hattu.
Runo, runo, runo, runohattu, hattu.
Kuka, kuka, kuka, kuka hatun saa,
runon, runon, runon sieltä nostaa saa.*

Anna Stina Nyman

Kuva 8 Runohattu

Mielikuvitusystävä muovailtiin askartelumassasta kerhokerran alkupuolella ehtiäkseen kuivua ennen varastoimista. Chopinin Nocture Es-duuri soi rauhoittavana musiikkina.

Kuva 9 Kädenjälkeä

Ystävän muodon sai itse valita. Niitä syntyi erilaisia eläimiä ja hahmoja.

Kuva 10 Mielikuvitusystäviä

Tuntisuunnitelman (Liite 2) laulu Tule ystäväksi näin jäi kokonaan pois, koska muovailuun meni suunniteltua enemmän aikaa. Tällä kerralla aloitettiin tunteiden värikartan täyttäminen. Kartan eri väreihin kirjoitettiin lasten eri väreinä kokemat tunteet. Ystävyys tuntui joidenkin tyttöjen mielestä keltaiselta, ja pojat mielsivät sen siniseksi. Kaikki lapset eivät kertoneet mielipidettään, joten karttaan laitettiin vain kaksi sanaa.

Musiikkiosuudessa harjoiteltiin erilaisia rytmikuvioita lasten itse keksimillä ystävyyteen liittyvillä sanoilla, kuten ystävyys, kaveruus, ystävänpäivä, keskivuosisjuhlat ja juhlat. Keskivuosisjuhla oli mielenkiintoinen sana eräältä tytöltä. Hän selitti, että tykkää kovasti juhlista, mutta vuodessa on liian vähän juhlia, kun on vain syntymäpäivä ja jouluku. Siksi hän haluaisi viettää keskivuosisjuhlia. Minun ystäväni on kuin villasukka – laulu laulettiin lopuksi rytmisoittimien kanssa.

Itsearviointi

Runohattuleikissä meni yllättävän kauan aikaa. Hatun kiertäminen ringissä rytmisesti olisi vaatinut harjoitusta, jotta perussyke olisi pysynyt tasaisena. Lukutaidon puuttamista tai hitautta ei huomioitu suunnitteluvaiheessa, joten runojen lukeminen vei aikaa. Sama lukutaito-ongelma toistui tunnin loppupuolella. Sanojen tavuttelu ja soittaminen rytmisoittimilla oli helppoa isommille lapsille, mutta esikouluikäiset olisivat vaatineet lisää harjoitusta. He eivät olleet oppineet täysin lukemaan.

4.3 Empatia ja auttaminen

Kolmannella kerralla myös kaikki kymmenen lasta oli mukana. Keskustelu empatiasta oli tärkeää, koska suurin osa lapsista ei tiennyt, mitä empatia sanana tarkoittaa. Aiheeseen johdatteluna kerhon aluksi toteutettiin tuntisuunnitelman (Liite 3) toisena osana ollut musiikkisatu eri rytmisoittimien, chimen ja vesipullon kanssa. Lapsen on tärkeää opetella odottamaan omaa vuoroa, mitä harjoitettiin sadun aikana.

Edellisellä kerralla muovailun mielikuvitusystävän yksi tarkoitus oli edesauttaa kolmannen kerhokerran teeman empatian käsittelyä mielikuvituksen ja leikin kautta. Empatian psykologisen näkökulman lisäksi kerhossa otettiin esille myös toisen ihmisen fyysinen ja konkreettinen auttaminen sekä empaattinen vuorovaikutus. Näitä leikittiin

roolileikkinä eri variaatioilla laulun Olen pieni pupu avulla, jota säestettiin kanteleella. Rentoutusta ja vuorovaikutusta harjoiteltiin aluksi hieromalla kaverin selkää pehmeällä pallolla toisen maatessa lattialla. Konkreettista auttamista harjoiteltiin parileikissä, jossa pareista toinen valitsi fyysisesti loukkaantuneen roolin, ja toisen tuli auttaa häntä vamman mukaisesti. Laulu on melankolinen ja hiukan surullinen apua pyytävästä pupusta.

Kuvataideosuudessa tehtiin kuva omasta itsestä auttamassa mielikuvitusystävää. Se askarrettiin ilman saksia repimällä sekä värillisiä askartelupapereita että vanhoja nuotilehtisiä, ja koottiin silpuista omakuva ja loukkaantunut ystävä. Musiikkina taidehetkessä oli sama Chopinin Es-duuri Nocture kuin edellisellä kerralla.

Kuva 11 Ystävää autetaan hädässä, tyttö 8 vuotta ja poika 7 vuotta

Kerhon loppupuolella kerrattiin vielä laulu Minun ystäväni on kuin villasukka rytmisoittimien kanssa. Tavoitteena oli saada ryhmä soittamaan ja laulamaan samassa rytmissä.

Itsearviointi

Lapset lähtivät toisten auttamisleikkiin innokkaasti mukaan, vaikka vanhimmat lapset kokivat laulun hiukan lapselliseksi heidän ikäiselleen. Konkreettista loukkaantumista tai esimerkiksi synnynnäisesti sokeaa oli lyhytaikaisessa leikissä helpompi käsitellä kuin tunnetasolla esimerkiksi surua tai pettymystä. Kuvataidetyöt saatiin melkein valmiiksi, mutta askartelu ei ollut tämän ikäisille mieluisin tapa tehdä kuvataidetta, eikä se inspiroinut heitä. Yksi lapsista halusi vain piirtää, ja yksi ei tehnyt paperille juuri mitään.

Tällä kerralla perussykkeen soittaminen onnistui rytmisoittimilla jo hiukan paremmin kuin edellisellä.

4.4 Turvallisuutta turvakolossa

Neljännellä kerhokerralla yksi kerholainen jäi kerhosta pois ja tilalle tuli saman ikäinen tyttö. Aiheena oli turvallisuus (Liite 4). Turvallisuus valikoitui teemaksi tietoisesti ennen kiukkoa ja iloa. Sisäinen turvallisuus on rakennettava, jotta tunteita olisi turvallista ilmaista. Kerhon aiheena turvallisuus tarkoitti sisäistä psyykkistä turvallisuutta, ei niinkään fyysistä tai sosiaalista turvallisuutta. Konkreettiseksi turvallisuuden symboliksi rakennettiin mielikuvitusystävälle luonnon materiaaleista suojapaikka, turvaise kolo, joka symbolisoi psyykkisiä turvallisuuden rajoja. Ideana oli turvapaikan rakennusprojektin kautta käsitellä sisäisen turvallisuuden tunnetta, että lapsi ymmärtäisi sen oikeuttavan hänen tuntemaan sisältä nousevia tunteita, myös vaikeitakin.

Musiikillinen pääpaino oli musiikin kuuntelussa. Modest Mussorgskyn kappaleen Night on bare mountain ja ohjaajan pelottavan ilmeilyn kautta luodun jännittävän ja pelottavan ilmapiirin avulla heräteltiin keskustelua pelon ja turvattomuuden tunteesta, jonka kautta keskustelua johdateltiin kerhokerran aiheeseen. Tilanteen rauhoituttua musiikiksi vaihdettiin ehkä osalle varhaislapsuudesta tuttu Johannes Brahmsin Wiegenlied sellolla ja pianolla soitettuna. Musiikkivalinta perustuu tuttuun melodiaan, joka on voinut soida esimerkiksi lapsen lelussa, tai sitä on voitu kuunnella illalla ennen nukahtamista, ja näin ollen voi luoda turvallista tunnetta. Musiikki jäi taustalle soimaan keskustelun jatkuessa. Levollinen ja rauhallinen musiikki sekä ohjaajan rauhoittava juttelu herätti lapsissa turvallisuuden tunnetta. He kertoivat kokemuksiaan kotoa ja koulusta.

Projektin luontoaiheiseen kuvataideteemaan liittyen mielikuvitusystävän turvaise kolo rakennettiin erilaisista luonnonmateriaaleista: puusta, tuohesta ja juuttinarusta. Luonnosta saatujen materiaalien lisäksi käytössä oli puusta tehtyjä jäätelötikkuja. Kolo rakennettiin kierrätyspahvin palaselle.

Kuva 12 Turvapaikka valmistuu

Tällä kerralla harjoiteltu laulu Turvaise kolo on omistettu yhdelle kerholaisista, joka sai laulaa laulun yksin yhteisen lauluharjoituksen välissä. Laulu on yksinkertainen, jossa on helppo melodia ja sointukulku. Sen sanat liittyvät tämän kerran aiheen kokonaisuuteen. (Liite 12)

Turvaise kolo

Anna Stina Nyman, 2018

Dm F

Hir-si-sei-nä pak-su, pyö-re-ä, har-maa. Sei-nän ra-ost'kurk-kaa ne-nä ja var-paat.

5 Dm F

Siel-lä on hy-vä köl-lö-tel-lä, kiu-ku-tel-la, nau-res-ke-l-la.

9 B F C Dm

Tur-va-pai-kas-sa o-mas-sa, tur-vai-ses-sa ko-los-sa.

Sanat: Anna Stina Nyman

Kuva 13 Turvaise kolo - nuotti

Kuva 14 Turvakolot, poika 6 vuotta ja tyttö 7 vuotta

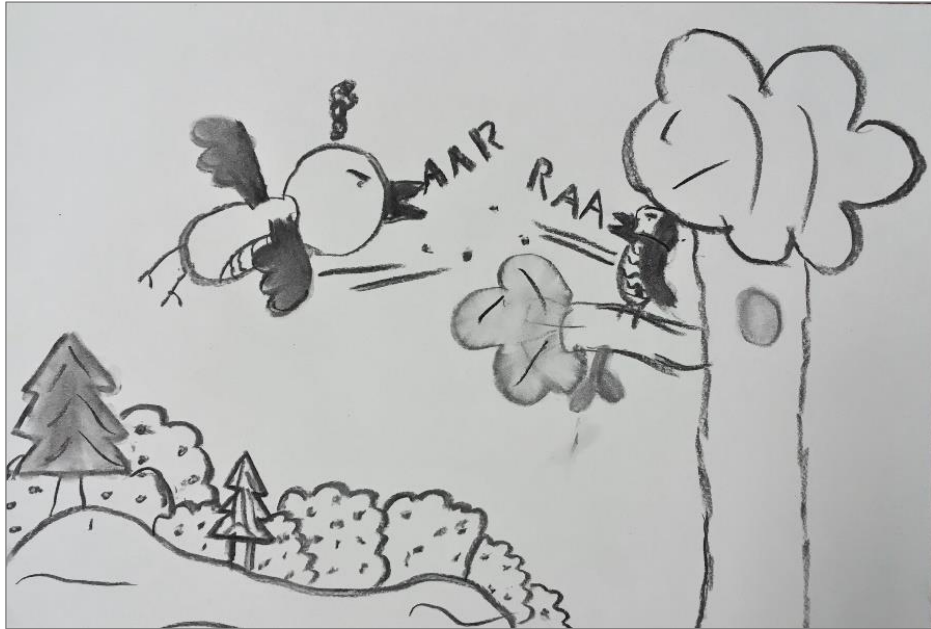
Itsearviointi

Turvallisuutta käsiteltiin vastakohtien, kuten turvattomuuden ja pelokkuuden kautta. Modest Mussorgskyn kappale Night on bare mountain ohjaajan ilmeilyn siivittämänä aiheutti ilmeiden ja eleiden perusteella lapsissa aitoa pelkoa ja säikähdystä, mikä kertoi musiikin vaikutuksesta lapsiin. Musiikki nostatti lasten mieleen pelokkaita kokemuksia, joita he jakoivat kertomalla niitä toisille. Brahmsin Wiegenlied rauhoitti tilanteen ja tilanne saatiin koottua turvalliseksi juttelemalla ja kuuntelemalla rauhoittavaa musiikkia. Lapset kokoontuivat lähelleni istumaan, ja he vapautuivat kertomaan hyvistä ja turvallisiksi koetuista asioista elämässään. Turvakolon rakentaminen mielikuvitusystävälle oli osalle lapsista tunteellinen kokemus. Se kuului ja näkyi heidän puheissaan ja eleissään.

4.5 Kiukkuiset eläimet

Todellista kiukkua voimakkaana tunteena ei olisi ollut järkevää, kehittävää eikä mahdollista saada aikaan hallittuna isossa lapsiryhmässä, kun kaikki kymmenen kerholaista oli paikalla kiukkuteemaisella viidennellä kerhokerralla. Kiukun käsittelyssä keskityttiin

viidennen tuntisuunnitelman (Liite 5) mukaan Maalaan koko maailmaa (Liite 12) mollissa olevan B-osan laulamiseen ja laulun sanoihin, ja siirrettiin sitä mallettiharjoituksessa mallettien roolileikkiin.

Kuva 15 Tulkintaa kiukusta, tyttö 8 vuotta

Tuntisuunnitelmassa (Liite 5) ollut laattasoittimien soittaminen vaihtui eri rytmisoittimien soittamiseksi. Lapset saivat valita koulun valikoimasta rytmisoittimen, jota soitettiin laattasoittimien tilalla Maalaan koko maailman - laulun B-osan säkeiden loppussa. Koulun laattasoitinvalikoimassa oli vain sopraano-xylofoneja, joita ei ole mielekästä käyttää säestyssoittimina. Muutin tunnin jälkeen seuraavan tuntisuunnitelman laattasoittimien soittamisen myös rytmisoittimiin.

Kiukku siirrettiin paperille hiilellä kiukkuisen tai vihaisen eläimen muotoon. Useimmat lapsista valitsi piirustuksen eläimeksi pöllön, kaksi valitsi suden ja yksi jonkun muun linnun. Hiilen piirustusotetta ja sillä piirtämistä opeteltiin aluksi toiselle paperille. Aggressiiviset musiikkikappaleet inspiroivat lapsia piirtämään erialaisia vihaisia eläimiä.

Kuva 16 Kiukkuiset linnut, tyttö 8 vuotta ja tyttö 7 vuotta

Itsearviointi

Lapset eivät uskaltaneet heittäytyä vapaasti mallettien kuvitteelliseen kiukutteluun ja riitelyyn. Se ei tuntunut luontevalta eikä inspiroivalta, ja osa vastusteli sitä periaatteellisesti. Maalaan koko maailmaa – laulun opetteluun aloittaminen B-osasta oli tietoinen valinta. Muita laulussa esiintyviä tunteita ei ollut vielä käsitelty, eikä halunnut opettaa kokonaisuutta yhdellä kertaa. A- ja B-osissa on sama rytmiikka, joten sen sisäistäminen helpotti oppimaan myöhemmin myös A-osia.

4.6 Iloinen kuperkeikka

Kuudennella kerralla paikalla oli jälleen kaikki kymmenen lasta. Tuntisuunnitelmassa (Liite 6) ollut käsinukketeatteri jäi heti leikin alettua pois. Vanhimmillalla lapsilla tuli voimakas vastareaktio käsinukkeja kohtaan, eikä teatterileikkiä saatu käynnistettyä voimakkaan vastustelun takia.

Musiikillisena teemana oli musiikin kuuntelu ja musiikkiliikunta. Musiikkikappaleena kuunneltiin alkusoittoa Rossinin oopperasta William Tell. Musiikkiliikunnan aiheena oli kuperkeikka ja erilaiset temput, joita vauhdikkaan musiikin säestämänä lapset saivat tehdä jumppamaton päällä. Leikistä tuli riehakas, ja lapset olisivat halunneet riehua

koko tunnin ajan. Suunnitelmassa siirryttiin kuitenkin määrätietoisesti eteenpäin. Tunneilmapiiri oli hyvin innostunut ja lapset iloisia. Peltosen (2000, 112) mukaan lasten elämään ja perusolemukseen kuuluvat riehuminen ja riehaantuminen. Sillä on oma tarkoituksensa lasten leikeissä.

Maalaan koko maailmaa - laulun ilo-osion harjoittelu jatkoi laulun kokonaisuuden oppimista. Ilo-osio kuuluu laulun alun A-osaan. Sanat, rytmi ja melodia harjoiteltiin Orffin prosessiympyrän periaatetta noudattaen (Lindeberg-Piironen, ym. 2017, 381). Opetusmenetelmässä käytettiin kehorytmejä aluksi sanoja myötäillen, myöhemmin säestyksessä säkeiden välissä. Melodia harjoiteltiin kaikulauluna.

Iloisuus siirrettiin saman kuperkeikkakaleikissa olleen musiikin säestyksellä akryyliyväreillä valkoiselle paperille. Lapsia kehoitettiin käyttämään värejä runsaasti ja luomaan paperille iloa ja riemua. Maalauksen aiheena oli iloinen kuperkeikka, ja lapset toteuttivat aiheen hyvin monella eri tavalla.

Kuva 17 Kuperkeikkoja, tytöt 8 vuotta

Itsearviointi

Vanhimmat lapset kokivat käsinukeilla leikkimisen ja niihin eläytymisen lapselliseksi ja turhauttavaksi. Oli parempi jättää osio kokonaan pois ja siirtää laulun sanojen opettelu myöhempään tunnin ohjelmaosioon. Orffin prosessiympyrä oli toimiva tapa harjoitella uutta laulua.

4.7 Sininen rauha, valkea hiljaisuus

Seitsemännen kerran aiheena oli rauhallisuus ja hiljaisuus sekä mielen levollisuuden kokeminen (Liite 7). Kerhoon saapui kahdeksan lasta. Siellä harjoiteltiin tietoista rauhoittumista, hiljentymistä ja paikallaan oloa sekä musiikin kuuntelemista, jossa yhdistyivät sekä luova että keskittynyt kuuntelu (Lindeberg-Piiroinen & Ruokonen, 185-186). Musiikkikappaleena, jota tulkittiin eri tavoin, oli Camille Saint-Saënsin pianolle ja sellolle sävelletty teos Le Cygne, eli Joutsen sarjasta Le caenival des animaux, Eläinten karnevaali. Keskittyneeseen kuunteluun lisättiin musiikin lisäksi tarinanomainen rentoutusharjoitus (Liite 14).

Kuva 18 Rauha ja hiljaisuus

Maalaan koko maailmaa - laulussa yksi osa kertoo rauhallisuudesta ja liittyy em. rentoutusharjoitukseen. Rauhallisen tunnelman säilyttämiseksi laulun säestykseen ei otettu tällä kerralla mitään rytmisoittimia, mutta lempeitä ja hiljaisia kehorytmejä käytettiin ylläpitämään oikeaa sykettä.

Sininen valikoitui vallitsevaksi väriksi kuvataideosioon, jossa valkoiselle vesiväripaperille piirrettiin joutsen valkoisella vahaliidulla, ja sen päälle laveerattiin sinisellä vesiväriillä. Märkä teos kuorrutettiin hienosokerilla, jotta se kimaltelisi valon mukaan.

Kuva 19 Rauhallista työskentelyä

Helena Luukkosen (2006, 46) mukaan sininen väri luo rauhallisuutta ja tarpeen hiljentyä ja ottaa etäisyyttä. Hänen mukaansa hiljaisuus on sinistä, kehtolaulut ja esimerkiksi Suomen talvinen luonto on sinistä.

Kuva 20 Sininen rauha, poika 7 vuotta ja tyttö 8 vuotta

Itsearviointi

Ryhmän lapset keskittyivät intensiivisesti kuunteluharjoituksiin. Kerhokerta oli hyvin palkitseva ja rauhoittava. Lapset antoivat palautetta, että ”olisipa miljoona tällaista iltapäiväkerhoa”. Lapset ilmiselvästi nauttivat rauhallisesta tekemisestä ja olemisesta.

Rauhallisuus oli tarpeellinen tunne kerhon aihekokonaisuudessa. Osa lapsista jäi kerhon päättymisen jälkeen vielä viimeistelemään omia maalauksiaan.

4.8 Sateenkaari sävelin

Edellisellä kerralla oli yhdessä kerholaisten ja koulun rehtorin kanssa päätetty pitää kerhokevään päätyttyä pieni esitys muille koululaisille koulun aamunavauksessa toukokuussa. Kahdeksas kerhokerta (Liite 8) painottui musiikkiin, ja tunnin päätavoitteena oli Maalaan koko maailman – laulun harjoittelu kokonaisuutena ja esiintymistä varten sekä djemben soittamisen kertaus. Lisäksi ryhmässä toimimista leikin kautta painotettiin kahdessa eri leikissä. Tälle kerralle tuli kaikki kymmenen kerholaista ja lisäksi kaksi kerholaisten kaveria seuraamaan kerhoa. Yhteensä lapsia oli 12.

Ulkoa opeteltavan laulun Maalaan koko maailmaa (Liite 11) melodia ja osittain kaikki sanat oli opeteltu edellisillä kerhokerroilla. Jotta laulun kokonaisuus saatiin kasaan ja laulun osien järjestys hahmotettua, opeteltiin laulu ulkoa leikin kautta. Toisena leikinä tällä kerralla ollut värileikiksi nimetyn leikin tarkoituksena oli lisätä yhteishenkeä ja ryhmätoimintaa, jotta aamunavausesitys onnistuisi yhteistyöllä ja -ymmärryksellä. Leikkiä leikittiin yleisemmin tunnetun hedelmäsalaattileikin mukaan.

Maalaan koko maailmaa – laulun avulla harjoiteltiin musiikillista ABA-rakennetta. Rytmillisesti säkeet toistavat samaa A- ja B-osioissa, joten laulajan ja soittajan on helppo pysyä mukana molemmissa. Laulun säkeiden loppuun on sävelletty tauko, joka vaatii jatkamaan rytmiä soittamalla. Se on ollut tarkoituksenmukaista sävellysvaiheessa, jotta laulajan ei tarvitse välttämättä soittaa ja laulaa yhtäaikaaisesti, mikä voi olla lapselle haasteellista.

Sa-teen kaa-ren vä-rein, au-rin-gon sä-tein, uk-kes-pil-vi-pai-kan,
 Ku-per-kei-kan hei tän, kel-tai sel-la pei-tän, Ki-ka-tut taa, nau-rat-
 9
 saa, Maa-laan ko-ko maa-il-maa, Jo-ka tun-ne vä-rin saa,
 taa, hy-my-huu-let pu-ner-taa, Ha-laanko-ko maa-il-maa.

Kuva 21 Esimerkki rytmeistä säkeiden välissä

Varsinaista kuvataidesuunnitelmaa ei ollut lukuun ottamatta mielikuvitusystävien maalaaminen, joka oli ajan puutteen vuoksi jäänyt tekemättä edellisillä kerroilla. Koko kerhoprojektin alkuperäisessä suunnitelmassa oli maalata joka kerralla omia ystäviä vähän kerrallaan kunkin kerran aiheeseen liittyvällä valitsemallaan värillä, ja tällä kerralla vain viimeistellä ne. Tämä ei kuitenkaan toteutunut, joten ne maalattiin kokonaan eri tunneteemoihin liittyvillä jokaisen itse valitsemillaan väreillä tämän kerran lopussa.

Kuva 22 Viimeistely ja raaka versio mielikuvitusystävästä

Suunnitelmasta poiketen kerhon lopussa tyttö, joka tulisi laulamaan aamunavauksessa yksinlauluna laulun Turvaise kolo, harjoitteli laulua pianon säestyksellä. Tyttö oppi laulun hyvin nopeasti, ja sovittiin, että hän jatkaa harjoittelua kotona. Tunnevärikarttaa ei täytetty enää.

Itsearviointi

Tällä kerralla Maalaan koko maailmaa – laulun rytmin soittamiseen ei enää tarvittu ääneen laskemista, jonka avulla säkeiden väliä oli harjoiteltu aikaisemmin. Rytmisoittaminen sujui lapsilta jo mallikkaasti. Musiikkituolileikissä toiston kautta oppiminen osoittautui erinomaiseksi oppimistavaksi oppia laulun kokonaisuus ja sanat ulkoa. Mielikuvitusystävien maalauksen tarkoitus ei toteutunut alkuperäisten suunnitelmien mukaan, jolloin hahmon eri osat olisivat edustaneet eri tunnetta.

4.9 Sateenkaari värein

Yhdeksännelle kerralle saapui aluksi vain kuusi lasta, ja myöhemmin vielä seitsemäs. Edellisen kerran vastapainoksi tällä kerralla musiikki jäi vähemmälle huomiolle kuin kuvataide, vaikkakin musiikkia kuunneltiin passiivisesti taustalla. Kaikki musiikkikappaleet olivat tuttuja edellisiltä kerhokerroilta.

Maalaan koko maailman – laulua on käsitelty kerhossa musiikillisesti, ja tämän kerran tavoitteena oli tiimityöskentelyn kautta luoda yksi iso kankaalle maalattu taideteos kerhossa käsiteltyjen tunteiden ja laulun aihetta käsitellen (Liite 9).

Kuva 23 Tiimityöskentelyä

Ryhmäytymistä ja ryhmässä työskentelyä on harjoiteltu kerhokevään aikana leikin, yhteismusisoinnin ja yhteislaulun kautta. Taideteoksen maalaamisessa lasten tuli tähdätä yhteistyön kautta yhteisesti sovittuun päämäärään, ison taideteoksen luomiseen. Ryhmätyötaitoja tarvitaan sekä koulussa että myöhemmin elämässä, ja niitä on hyvä harjoitella eri opetustilanteissa.

Kuva 24 Sateenkaaren värein

Itsearviointi

Ruokosen (2017, 305) mukaan prosessi voi olla yhtä arvokas kuin lopputulos. Tämä oli nähtävissä kerholaisten tiimityöskentelyssä, yhteisessä suunnittelussa ja maalausprosessissa, jossa jokaiselle suunniteltiin oma vastuualue. Kerholaisten yhteistyö sujui ongelmitta. Jokaiselle löytyi tehtävä, ja jos oma tekeminen loppui, toiset auttoivat uuden tehtävän löytymisessä. Tehtävänjako oli ihailtavaa, eikä väreistä tai työskentelyn osaluista käyty riitaa. Samanlainen sujuva yhteistyö näkyi kerhon lopussa käydyssä tulevan esiintymisen työnjaossa. Jokaiselle valittiin joko laulu, soitto, taide-esittely tai lukutehtävä.

4.10 Kuka minä olen?

Kerhon viimeiselle kerralle kokoontui kaikki kymmenen kerholaista ja yksi kerholaisen kaveri. Kerhokerta oli poikkeuksellisesti 75 minuuttia. Alussa pidettiin pikainen aamunavausesityksen kenraaliharjoitus. Kerhon päättäjäisiä vietettiin muiden toimintojen ohessa herkuttelemalla omia eväitä sekä vapaasti leikkien.

Varsinaisen kerhon teemana oli minä itse ja minun tunteeni tänään (Liite 10), jota käsiteltiin omakuvan askartelemisella ja pantomiimi - laululeikillä. Lapset innostuivat varjokuvan piirtämisestä ja leikkaamisesta. Kirkkaalla valolla heijastettiin jokaisen profiilikuva itse valitsemalleen värilliselle paperille, joka leikattiin ja liimattiin toiselle paperille.

Kuva 25 Profiilikuvat, tytöt 7 vuotta

Satu meni saunaan – laulusta muunneltiin versio Satu meni kouluun, jossa muut arvasivat jokaisen vuorollaan esittämää eri tilanteisiin liittyviä tunteita pantomiimina. Pantomiimi tarkoittaa mykkää eleisiin, ilmeisiin ja liikkeisiin perustuvaa näytelmää (Pantomiimi 2020). Suunnitelmissa ollut toinen piirustuskuva omista tunteista jätettiin toteuttamatta ajan puutteen vuoksi. Kerho päätettiin yhteiseen keskustelutuokioon, jossa lapset saivat kertoa tunteistaan, kokemuksia kerhosta, omasta elämästä ja muista mieleen tulevista asioista.

Itsearviointi

Satu meni saunaan - laulu oli varmasti kaikille lapsille tuttu, joten sitä oli helppo varioida eri tunteella. Lapsista osa ujosteli, mutta osa rohkaistui imitoimaan sekä leikin ideana ollutta sen hetkistä tunnetta ja myös muita tunteita. Osa innostui esittämään

monta kertaa uudestaan, ja leikkiä oli vaikea saada loppumaan. Lopussa käyty keskustelu väreistä, kerhosta, kerhossa koetuista asioista innosti kerholaiset kertomaan spontaaneja tunnekokemuksia omasta elämästä. Tunnelma oli vapautunut ja ilmapiiri oli salliva ja myötätuntoinen.

4.11 Aamunavaus

Aamunavaus pidettiin koulun liikuntasalissa kerholaisten luokkien oppilaille. Se oli järjestetty yhdessä rehtorin ja musiikinopettajan kanssa, jotka huolehtivat esityksen tiedottamisesta luokille. Sali oli ääriään myöten täynnä. Ohjelmarunko oli laadittu kerhon aihejärjestyksen mukaan. Ohjelma (Liite 15) sisälsi jokaisesta kerhon tunneaiheesta pienen luetun tekstin, yhteislaulua, kerholaisten ryhmä- ja yksinlaulua, soittoa sekä kuvataide-esittelyä. Kaikki kerholaiset olivat paikalla, ja jokainen esitti oman aikaisemmin sovitun osuutensa.

Kankaalle maalattu taideteos ripustettiin näyttämön katosta taustakuvaksi, ja muita pienempiä taideteoksia näytettiin yleisölle kunkin aiheen kohdalla. Rauhallisuus – osiossa yleisölle toteutettiin sama mielikuvarentoutus kuin kerhossa oli tehty. Yhteislauluna laulettiin laulu Minun ystäväni on kuin villasukka, ja yksi kerholainen esitti yksinlauluna Turvaise kolo – laulun. Lasten soittimina olivat djembet ja marakassit, laulusäestyksissä piano.

Itsearviointi

Ryhmässä esiintyi sekä ujoutta mutta myös esiintymisinnostusta, ja he olisivat halunneet esittää jokaisessa osuudessa. Yksi lapsi ehdotti kuperkeikkojen esittämistä ilosion kohdalla ja toteutti sen myös. Eräs oppilas kertoi, että hänen opettajansa oli liikkunut esityksestä. Muiltakin opettajilta tuli positiivista palautetta aamunavauksesta.

5 Tutkimustulokset

Kuvataidemusiikkikerhon aikana kerätyn aineiston valossa tunteiden käsittely onnistuu esi- ja alkuopetusikäisten lasten kanssa sekä musiikillisesti että kuvataiteellisesti. Kerholaiset ymmärsivät tunteiden merkityksiä, ja suurin osa lapsista rohkeni leikin avulla näyttämään tai kertomaan omia tunnekokemuksiaan. Ongelmaksi nousi ajan rajallisuus ja vähyyys käsitellä laajaa aihetta. Kerhossa ehdittiin käsitellä jokaista aihealuetta vain pinnallisesti.

Tässä luvussa esittelen luvussa 3.1 esiteltujen aineistonkeruun ja tutkimusmenetelmien tuloksia kuvaillen havainnoista, lasten kertomista kokemuksista ja asioista sekä omista kokemuksista ohjaajan näkökulmasta. Toikon & Rantasen (2009, 24) mukaan laadullisen tutkimuksen tulokset voivat olla näyttöön perustuvaa kuvailevaa aineistoa.

5.1 Tunteiden käsittely lapsiryhmässä ja eri työtapojen avulla

Kirjassa *Tunnetaidot tiedon rinnalle* kasvatuksessa Esko Jalovaara (2005, 75-76) ottaa esiin koulujen kerhotoiminnan tärkeyden. Jalovaaran mukaan kerhotyö on erittäin tärkeää koulutoiminnan rinnalla toimien tiedollisen opetuksen vastapainona ja kasvatuksellisenä kanavana. Kerhot voivat vaikuttaa lapseen positiivisesti, luoda uusia suhteita ja nostaa heistä esiin piileviä kykyjä. Jalovaaran mukaan kerhonohtaja on aito kasvattaja, joka antaa luovan panoksensa kerhotyöhön. Kuvataidemusiikkikerho oli tarkoitus olla lapsille vastapaino koulun tiedolliselle opiskelulle ja tarjota lapsille taiteellisen luovuuden mahdollistaman psyykkisen latautumisen mahdollisuuden kouluviikon keskellä. Miten siinä onnistuttiin?

5.1.1 Lapsiryhmän kokemukset tunnetyöskentelystä

Kerhon jälkeen lapsille tehtiin mielipidekysely, jossa kysyttiin, mistä he tykkäsivät, mistä eivät, mikä oli mieluisinta tai tylsintä ja jatkaisivatko he kerhoa, jos sellainen järjestetään vastaisuudessa (Liite 16). Kyselyn ja ohjaajan havainnoinnin tulokset ryhmätasolla arvioituna olivat yhteneväisiä. Molemmista tuli esiin työskentelyn mielekkyys

ja jatkokehityksen kannattavuus. Yleisimmin tykätty ja mieluisin toiminta oli kuvataidetyöskentely musiikin kuuntelun kanssa. Eri kuvataidetekniikka tai toteutuksen sisältö kiinnosti eri lapsia. Myös djemben soitosta tykättiin. Erään kerholaisen vanhempi vastasi kyselyyn viestillä, jossa hän kertoi kerhon vaikutuksesta lapseensa. Hän kertoi, että kokee kerhon vaikuttaneen elävään lapseensa rauhoittavasti ja oli kokenut, että kerhossa käsitellyt asiat sekä kuvataide ja musiikki olisivat vaikuttaneet lapsen keskittymiskykyyn positiivisesti. Kerhossa tuli esiin lapsen impulsiivisuus, mutta samanaikaisesti vilkas mielikuvitus sekä kuvataiteellinen ja musiikillinen lahjakkuus. Hän osoitti erityistä luovuutta, mutta keskittymiskyky oli toisinaan katkonaista. Kerho mahdollisti lasta toteuttamaan luovuuttaan, ja palautteen perusteella hän oli hyötynyt siitä emotionaalisesti.

Yksi lapsi jätti kerhon kesken kolmannen kerhokerran jälkeen. Perusteluna tälle oli kokemus kerhosta lapsellisena, ei-tavoitteellisena leikkikerhona. Hän koki, että kerho on vauvamuskaria, johon hän ei halua uudestaan sen jo läpikäyneenä. Kerhon sisällöllinen merkitys ei avautunut hänelle, vaan hän näki vain kerhon työtavat, jotka hän koki itselleen tarpeettomina.

Rauhallisuutta harjoiteltaessa joutsenmaalausta maalatessa yksi lapsi totesi, että ”olisipa näitä kerhoja miljoona!” Siitä virisi lasten kesken keskustelu kerhon merkityksellisyydestä. He kokivat, että kerho on ollut kiva ja siellä on ollut mukava käydä. He toivoivat, että koulussa olisi joka päivä samanlainen taideiltapäiväkerho. He kokivat nauttivansa etenkin rauhallisesta tunnelmasta, kun saa rauhassa maalata ja keskittyä omaan työskentelyyn. Myös tunnekeskustelut joidenkin tuntien alussa ja tunnekartan täyttämisen yhteydessä oli vilkasta. Erityisesti ystävyys, empatia ja turvallisuus herättivät lapsissa keskustelutarvetta.

5.1.2 Tunteiden käsittely eri työtapojen avulla

Kerhon toiminnallinen sisältö koostui eri varhaisiän musiikkikasvatuksen ja taidekasvatuksen työtavoista. Tarkastelen työtapojen toimivuutta tunnekäsittelyn näkökulmasta, jossa otan huomioon lasten ja ohjaajan kokemuksia sekä ajankäytön ja materiaalin saatavuuden haasteita.

Musiikilliset työtavat

Musiikillisten työtapojen suunnittelun pääpainona oli musiikin kuuntelu eri tunteiden tunnelman luomisessa. Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että musiikin kuuntelu auttaa lapsia tunteiden käsittelyssä, ja eri sävyiset musiikit vaikuttivat lapsiin eri tavoin. Sitä oli kerhon aikana paljon, ja sen päällimmäisenä tarkoituksena oli keskittyä musiikin tunnelmaan, ei niinkään oppia tunnistamaan kappaleiden musiikillista sisältöä tai teoreettisia asioita. Musiikkiliikuntaan liittyvässä musiikin kuuntelussa otettiin kuitenkin esiin kappaleisiin sisältyviä sävyjen, dynamiikan, muodon tai tempon vaihtelua. Musiikkivalinnat onnistuivat luomaan tarkoituksenmukaisen tunnelman ja herättämään keskustelua tai virittämään luovuutta kuvataiteilussa. Musiikkikappaleen toisto saman kerhokerran aikana tai uusintana edelliseltä kerralta toimi toteutuksena hyvin, jolloin kuvataideosuudessa kuunneltu musiikki oli jo tuttu aikaisemmasta toiminnasta. Etenkin käsiteltäessä turvallisuutta ja rauhallisuutta musiikin kuuntelu auttoi tunnelman luomisessa, se rohkaisi lapsia kertomaan tunnekokemuksistaan ja vaikutti lasten mielialaan. Musiikkikappaleiden kuunteluun olisi tarvittu enemmän aikaa ja useamman kerhokerran käsittelyn, jotta niihin olisi päästy sisälle ja opittu tunnistamaan musiikin ja tunteiden syvempiä ulottuvuuksia.

Laulamista harjoiteltiin yhdeksällä kerhokerralla. Kyseinen kerhoryhmä ei ollut ryhmänä kovinkaan lauluorientoitunut. Osa lapsista oli innokkaita laulajia, ja heillä oli sävelpuhdas ääni, mutta osalla nuottikorvan puhtaus olisi vaatinut pidemmän ajan harjoitusta. Lauluihin ei saatu tunnelatausta, eikä esimerkiksi dynamiikan tai tulkinnan vaihtelua yrityksistä huolimatta. Laulujen sanat toimivat kerhossa parhaiten tunteiden tulkina välillisesti esimerkiksi leikeissä. Laulut Olen pieni pupu ja muunneltu Satu meni saunaan olivat siitä hyviä esimerkkejä. Niissä lapset pääsivät leikin kautta käsiteltävän tunteen tarkoitukseen, vaikkakaan se ei kuulunut lasten lauluäänessä. Se näkyi ensimmäisessä leikissä toisen auttamisena ja lasten itse improvisoivina variaatioina, ja toisessa leikissä tunteiden esiintuomisena ilmeillä, eleillä ja olemuksessa.

Maalaan koko maailmaa – laulu oli kerhon tunnuslaulu, ja sitä harjoiteltiin viiden kerhokerran aikana laulamaan ja soittamaan. Lopulta pitkän prosessin tuloksena lapset oppivat laulun ulkoa, joka oli tarkoituksin. Sen aikana rytmiikka kehittyi, lapset oppivat

kuuntelemaan, milloin laulussa on taukoa, jolloin soitetaan ja päinvastoin. Lauluun ei saatu tunteellista tulkintaa, mutta laulussa esiintyvät tunteiden nimet ja niihin liitetyt kerhon aikana toteutetut kuvalliset ilmaisut loivat lapsille jonkinlaisen käsityksen tunteiden erittelystä.

Soittamista oli jonkin verran laulamisen ohella. Koska kerhon tavoitteellinen tarkoitus oli käsitellä tunteita, en käyttänyt resursseja eri soittimien tutustumiseen tai niiden harjoitteluun. Soittaminen oli rytmiharjoittelua djembeillä ja rytmisoittimilla, jotka toimivat tunteen ilmaisussa melko hyvin. Jo ensimmäisellä kerhokerralla, kun tunteita käsiteltiin yleisellä tasolla, lapset saivat djembeistä esiin erilaisia tunneilmaisuja. Djembesoolon soittaminen oli lapsille tärkeää, ja he olisivat halunneet soittaa sitä enemmän.

Ilo-osiossa toteutettu musiikkiliikunta oli naurua, iloa ja riehakkuutta aiheuttanut leikki. Iloinen ja positiivinen, duurivoittoinen nopeatemppoinen musiikki edesauttoi tunnelman luomisessa. Leikki tempaisi lapset mukaansa, ja sitä olisi haluttu jatkaa koko kerhokerta, mikä osoitti leikin kokonaisuuden onnistuneen tarkoituksessaan. Myös empatian ja auttamisen harjoittelussa toteutettu laululeikki toisen auttamisesta innosti lapsia heittäytymään autettavan ja auttajan rooliin. Ryhmäleikit, kuten esimerkiksi musiikkituolileikki kerhon kahdeksannella kerralla olivat esi- ja alkuopetusikäisten mieleen enemmän kuin roolileikit.

Kuvataidetyötavat

Kuvataidetyöskentely oli lasten mielestä kivaa, ja he olisivat halunneet toteuttaa sitä enemmän. He kokivat, että musiikin kuuntelu kuvataidetyöskentelyn ohessa oli rauhoittavaa, ja se auttoi keskittymään omaan työhön. Kuvataidetyötapoja oli monipuolisesti, joka toi kerhon sisältöön vaihtelua ja piti yllä lasten innostusta ja motivaatiota. Työskentely onnistui lasten kanssa sujuvasti, koska kaikki oli tarkkaan mietitty ja suunniteltu.

Kerhon ensimmäisen kerran revontuliaiheisessa kuivahiilipiirustuksessa tarkoituksena oli piirtää musiikintahtisia viivoja ja kuvioita, tanssivia revontulia. Tämä ei toteutunut

kaikkien lasten kanssa. Kerhon nuorimmat lapset heittäytyivät vapaimmin musiikkipiirtämiseen, kun taas vanhemmat lapset piirsivät tarkkaan ja harkitusti. Revontuliaiheesta työskentelystä ei tullut esille tunteita tai tunnelmaa. Lähinnä lapset nauttivat värien yhdistämisestä ja piirtämisestä yleensä. Kiukkuaiheessa käytetty hiilipiirtäminen oli suurimmalle osalle lapsista uutta, mutta kaikki onnistuivat tekemään erilaisia viivoja tai jälkiä hiilellä. Hiilen avulla moni lapsi sai luotua paperille kiukkuista tai vihaista tunnelmaa, joka näkyy lopputuloksessa. Kuvista välittyy synkkä tunnelma ja aggressiivisia ilmeitä.

Muovaaminen on lapselle ominaista, mutta askartelu ei ollut 6-8-vuotiaiden lasten mielipuhua. Mielikuvitusystävän muovaaminen oli onnistunut työtapana, ja se herätti lapsissa monenlaisia tunteita, joita käydään läpi seuraavassa kappaleessa. Askartelun sijaan herätti närää ja arvostelua. Lapset eivät tykänneet askartelusta, ja työt jäivät lähes kaikilla lapsilla vajaiksi. Yksi lapsi ei halunnut askarrella ollenkaan, vaan piirsi lyijykynällä pienen kuvan paperiinsa.

Mielikuvitusystävälle rakennetun turvapaikan rakentaminen olisi tarvinnut enemmän aikaa, jotta rakennelmat eivät olisi jääneet osalla kesken. Pidempi ajankäyttö olisi myös mahdollistanut enemmän kolmiulotteisuuden harjoittelemista ja hahmottamista. Niille lapsille, joille mielikuvitusystävä oli merkittävä ja tarkoituksenmukainen, turvapaikan rakentaminen oli tunteellinen kokemus.

Maalaamista eri värytyypeillä oli useampaan kertaan. Suunnitelma mielikuvitusystävän maalaamisesta jokaisen kerran lopussa ei onnistunut ajan puutteen vuoksi, vaan ne maalattiin yhdellä kerralla kokonaan. Tämä ei ajanut asiaa suunnitelmasta pohtia eri tunteita eri väreillä tässä asiassa, mutta sitä tapahtui muissa toiminnoissa. Rauhallisuusaiheeseen liittynyt laveeraus ja sinisen värin käyttö toimi rauhallisen tunnelman ylläpitämisessä. Värien käyttö ilon käsittelyssä ja tiimityönä tehdyssä kangasmaalauksessa oli lapsille inspiroivaa ja työskentely oli kekseliästä. Lapset nauttivat maalaamisesta ja pyysivät sitä lisää.

5.2 Mielikuvitusystävän merkitys

Mielikuvitusystävien muovaaminen oli lapsille mielekästä puuhaa. He tykkäsivät miettiä hahmon olemusta ja muotoa. Kaikki ystävät eivät välttämättä olleet konkreettisia todellisen hahmon muotoja, vaan niistä tuli myös kuvitteellisia hahmoja. Jotta mielikuvitusystävän merkitys muovaamisen jälkeen projektin kokonaiskuvassa olisi noussut suurempaan arvoon, sen kanssa olisi tarvittu enemmän aikaa tehdä ja kokea asioita.

Kaksi lasta sai mielikuvituksessaan mielikuvitusystävän sellaiselle leikin tai empatian tasolle, jossa he omaksuivat sen omakseen. Etenkin turvapaikan rakentamisessa he osoittivat kiintymystä, kertoivat ikäväänsä ystävää kohtaan ja suunnittelivat mielikuvitusystävälle eri toimintoja ja turvapaikkaan eri osia. He jopa nimesivät ystävänsä oikeilla nimillä. Näiden lasten käyttäytymistä ja eleitä mielikuvitusystäväänsä kohtaan voisi tulkita suojelevaksi tai turvan antamiseksi. Sitä voi verrata esimerkiksi lapsen ja lemmikin väliseksi suhteeksi. Toisista lapsista näki myös, että oma hahmo oli tosi tärkeä, mutta se ilmaistiin hiljaisemmalla ja ujommalla tavalla. He eivät kertoneet tai puhuneet siitä avoimesti. Symbolisesti mielikuvitusystävän merkitys toteutui suunnitellusti, mutta se ei näkynyt suoranaisesti lasten käytöksessä. Sen omaksumiseen ja omistamiseen olisi tarvittu pitempi aika prosessoida asiaa.

5.3 Johtopäätökset

Tutkimustulosten valossa voidaan yleisellä tasolla todeta, että tunteita voi käsitellä esi- ja alkuopetusikäisten kanssa musiikin ja kuvataiteen integraation kautta. Musiikin ja kuvataiteen integraatio antaa laajan mahdollisuuden ja monia eri näkökulmia käsitellä ihmisen sisäisiä asioita. Luova prosessi, jolloin lapsi prosessoi omaa sisäistä maailmaa taiteiden kautta, voi olla lapselle yhtä merkittävä kuin lopputulos. Taiteiden kautta maailman ihmettely antaa mahdollisuuden kokonaisvaltaiseen ihmettelyyn ja leikkiin. (Ruokonen, 2017 305.)

Opinnäytetyössä aikaisemmin selitetty eheyttävä pedagogiikka toimii tunteiden käsittelyssä, koska se mahdollistaa niiden laaja-alaisen tutkiskelun ja tarkastelun (Ruokonen, 2017, 315). Saman tunteen käsittely sekä musiikillisesti että kuvataiteellisesti ja

myös leikin kautta mahdollistivat lapsille moniaistisen näkökulman aiheeseen. Musiikkikappaleiden kuuntelun toisto sekä leikissä, musiikkiliikunnassa, tarinassa tai soitossa että kuvallisessa ilmaisussa toi toistuvuutta, ja sen kautta aiheita voitiin tarkastella eri näkökulmista.

Kerhoprojektin musiikillinen suunnittelu oli suurelta osin onnistunutta, mutta joitakin asioita olisi voinut suunnitella toisin. Suunnitteluvaiheessa koulun soittimet ja tuleva kerhoryhmä eivät olleet tuttuja, joka vaikutti suunnitteluun. Koulun soittimia olisi pitänyt päästä kokeilemaan ja tutkimaan tarkemmin ennen kerhon suunnittelua, jotta olisi voinut suunnitella tarkan soitinten käytön suunnitelman. Myös lasten innostunut djemberumpujen käyttöä kerhon alussa ja koulun hyvää djembekokoelmaa olisi voinut hyödyntää käyttäen niitä joka kerralla eri tarkoituksessa ja eri tavalla.

Kuvataidetyöskentelyssä on otettava huomioon lasten ikä ja ymmärrystaso aiheita suunniteltaessa. Muut projektin kuvataidetyötavat olivat valittu sopivaksi, mutta askartelu ei ollut 1-2-luokkalaisille mieluista. Ehkä se on enemmän pienempien lasten mielipuhua. Kuvallisen ilmaisun aiheet inspiroivat lapsia, ja konkreettiset luontoon tai muihin lapsille tärkeisiin asioihin liitetyt aiheet käynnistivät kuvallisen työskentelyn melko nopeaa, eikä ”mitä minä piirtäisin?”- pohdiskeluun kulunut aikaa liiaksi.

Taiteita käytetään myös terapiamuotoina, mutta musiikin ja kuvataiteen integroitu opetus voivat toimia lapsille terapeuttisena kokemuksena olematta kuitenkaan terapiaa. Ilona Ruiz (2010, 22) kirjoittaa pro gradu – tutkielmassaan, että Karkoun ja Sanderssonin (2005) mukaan taiteessa on suuri terapeutti-inertia ja se voidaan saavuttaa ilman, että sitä tavoitellaan. Myös Ruokosen (2016, 180) mukaan musiikilla on itsessään terapeutisia ja hoitavia vaikutuksia, jotka ovat suorassa yhteydessä lapsen kokemukseen itseluottamuksestaan. Vaikka kuvataidemusiikkikerhon tavoite ei ollut terapeutti-inertia, niin esimerkiksi aiemmin mainittu yhden kerholaisen vanhemman kokemus kerhon vaikutuksesta lapsen käytöksen positiiviseen muutokseen on esimerkki tavoittelemattomasta terapeuttisesta toiminnasta. Vaikka varhaiskasvatuksen taiteellisessa toiminnassa koko ryhmä ei hyötyisi terapeuttisesta vaikutuksesta, voi sillä olla yksilötasolla suuria tulevaisuuteen ulottuvia vaikutuksia.

6 Pohdinta

Tutkimuksellisen kehittämistyön tavoitteena oli selvittää monitaiteellisen opetuskokeilun kautta, miten tunteiden käsittely tai tunteista oppiminen onnistuu lapsiryhmässä musiikin ja kuvataiteen integraation avulla, ja minkälaiset toimintatavat ovat toimivia kyseisessä työskentelyssä. Opetuskokeilun pedagoginen toiminta oli eheyttävää, jonka keskeisenä lähtökohtana on mielekkään toiminnan liittäminen lasta lähellä oleviin aiheisiin, jossa keskiössä on lapsilähtöiset pohdinnat ja ihmettely. Taideintegraatio on osa eheyttävää pedagogiikkaa, ja se mahdollistaa laaja-alaisen lähestymistavan käsiteltäviin asioihin. (Ruokonen 2017, 315.) Opetuskokeilun tulokset olivat valtaosaltaan positiivisia. Musiikin ja kuvataiteen integroitu tunneteemainen opetus oli inspiroivaa ja innostavaa, ja kerhoon kokoonnuttiin innolla. Tulokset osoittivat, että integraatio luo mahdollisuuden tunteiden käsittelyyn, koska sekä musiikki että kuvataide ovat tunteita herättäviä ja luovat pohjaa luovuudelle ja inspiraatioille.

Kerhon teemasuunnitelman kokonaisuus ja eteneminen onnistui hyvin, ja järjestys, jossa tunteita käsiteltiin, oli harkittu. Opetuskokeilu osoitti, että käsiteltävää tunneskaalaa voi laajentaa, ja lapset kykenevät keskustelemaan vaikeistakin asioista. Mielikuvitusystävän merkitys jäi ajan puutteen vuoksi osittain varjoon, mutta se oli toimiva idea, jota kannattaisi kehittää jatkossa. Useimmat kuvataidetyötavat ja tekniikat oli valittu osuvasti suhteessa käsiteltävään tunteeseen, ja ne inspiroivat lapsia ilmaistamaan eri tunteita visuaalisesti. Osa musiikillisista ja kuvataiteellisista työtavoista ei kuitenkaan ollut kohderyhmän ikäisille mieluisia, mikä vaikutti työskentelymotivaatioon negatiivisesti. Kerhossa oli lapsia kolmelta vuosiluokalta, mikä toi haasteita työtapojen suunnitteluun. Suunnitteluvaiheessa tulisikin ottaa huomioon lapsiryhmän ikäluokka tai -luokat.

Projektin sisällöllinen suunnittelu onnistui, mutta sitä olisi voinut kehittää projektin aikana enemmän lapsilähtöiseksi. Toimintoja olisi voinut olla vähemmän, jolloin vapaalle inspiraatiolle ja toimintojen improvisoinnille olisi jäänyt aikaa. Toisaalta opetuskokeilu oli lyhyt, ja sen aikana kokeiltiin eri työtapoja, mikä taas puoltaa kymmenen kerran yhtenäistä ja tiivistä suunnittelua. Eri toimintojen kokeiluja saatiin mahtumaan

projektin kokonaisuuteen. Työtapojen, opetuksellisen toimintakokonaisuuden ja tavoitteiden hahmottamisen jälkeen suunnitelmia ja työskentelyä on mahdollista muuttaa lapsilähtöiseksi. Lapsilta saatua palautetta voi käyttää hyödyksi jatkossa. (Lindberg-Piironen, ym. 2017, 339.) Tunneteemaista monitaiteellista opetusta voi kehittää jatkossa ottaen huomioon ajan käytön sekä kokeilun aikana esiin nousseita ongelma-kohtia. Lapsilähtöisyys on helpompi ottaa jatkossa huomioon, kun tietää, mikä on toimivaa, ja mitä voi jättää suunnitelmista pois.

Tunteiden käsittely vaatii paljon aikaa, ja nimenomaan vapaata, luovaa aikaa. Projekti oli lyhytkestoinen, joka oli suurin ongelma laajan asian käsittelyssä. Tunteita voi tulla esiin työskentelyn aikana, ei välttämättä silloin, kun ohjaaja päättää, mitä käsitellään. Sinikka Rusanen (2009, 49) kirjoittaakin, että ohjaajan olisi tarjottava kiireetöntä aikaa luovuudelle ja luovan työn prosessoinnille. Lasten luovuuden kanssa täytyy olla kärsivällisiä, eikä heidän työskentelyään saa kiirehtiä, eikä lopettaa ideoiden pohtimiseen ja kokeiluun käytettyä aikaa (Uusikylä 2001, 17). Tunteiden käsittely vaatii ajan lisäksi toistoa, joka sekin vaatii aikaa. Hermoyhteydet vahvistuvat toistuvassa käytössä, ja tunnetaitojen oppiminen toiston ja kokemuksen kautta ovat tärkeimpiä tapoja niiden juurruttamisessa (Miten tunnetaitoja opitaan? 2020). Toteutettu kerhoprojekti oli tällaiseen toimintaan liian lyhyt. Jokaiseen tunteeseen olisi tarvittu tuplasti tai useamman kerran verran enemmän aikaa. Luovalle työskentelylle, musiikin tietoiselle kuuntelulle, soittamiselle, eläytymiselle, maalaamiselle ja muulle taiteilulle olisi ollut hyvä olla lisää aikaa. Tunteiden käsittelyssä, keskustelussa ja taidetyöskentelyssä olisi päästy syvemmälle ajan kanssa. Näitä huomioita on hyvä ottaa huomioon jatkossa tunneteemaisen työskentelyn suunnittelussa.

6.1 Luotettavuus

Toikon ja Rantasen (2009, 125) mukaan kehittämistoiminnan luotettavuuden arviointi kohdentuu tiedon käyttökelpoisuuteen, toisin sanoen kehittämistuloksista saadun tiedon hyödynnettävyyteen jatkossa. Tiedon käyttökelpoisuutta voi tarkastella joko prosessinäkökulmasta tai tutkimustulosten näkökulmasta. Kuvataidemusiikkikerhon tutkimustuloksista saatujen tietojen perusteella pyrittiin selvittämään aiheen hyödynnet-

tävyttä jatkokehityksessä tai -toiminnassa. Tutkimustulosten luotettavuuteen vaikutti pieni otanta ja ei-tilastollinen tutkimusmenetelmä sekä lyhyt tutkimusaika. Kohderyhmä oli pieni ja koostui eri ikäisistä lapsista. Eri ikäisten lasten elämyksellisestä ja kokemuksellisesta oppimisesta tai käyttäytymisestä ei voitu tehdä yhteneviä havain- toja.

Kaikki lapset eivät olleet paikalla kaikilla kerhokerroilla, mikä oli oletuksena jo suunnit- teluvaiheessa. Se vaikutti ryhmädynamiikkaan ja työskentelyyn, mikä puolestaan vai- kutti havainnointituloksiin. Myöskään ryhmällä ei ollut vertailukohdetta, joten tulok- set antavat subjektiivisen ohjaajan ja kerholaisten välisen reflektiivisen tiedon. Kyselyn avulla pyrittiin saamaan luotettavuutta tutkimustuloksiin vertailemalla ohjaajan ha- vainnointia ja lasten palautetta. Sekä kyselyn että ohjaajan havainnoinnin tulokset vahvistivat yhteneväsyydellään tulosten luotettavuutta.

Lasten huoltajilta saatiin lupa kuvata sekä lapsia että heidän taideteoksiaan ja käyttää kuvia opinnäytetyössä. Videotallenteet olisivat mahdollistaneet kerhokertojen myö- hemmän tarkastelun, jolloin tuloksiin olisi saatu uusia näkökulmia, mutta niiden otta- minen ei onnistunut käytännön syistä ja tiukan aikataulun vuoksi. Kerho alkoi heti, kun koulun oppitunti päättyi samassa luokassa, ja aikaa kerholle oli vain 60 minuuttia. Se piti käyttää opetukseen, eikä videointilaitteiden asentamiseen jäänyt aikaa.

6.2 Lopuksi

Tutkimuksellisen kehittämistoiminnan tavoitteena on käytännön kysymysten lisäksi kuvata myös laajempaa, tutkittavan asian yleistä merkitystä (Toikko & Rantanen 2009, 22). Onko tunteiden käsittelylle siis tarvetta varhaisiän musiikkikasvatuksessa, tai mah- dollistaako varhaisiän musiikkikasvatus tunnetaitokasvatusta? Pienellä otannalla to- teutettu tutkimus ei anna suoraa vastausta kysymykseen, mutta sen ja taustatutkimus- ten perusteella voidaan päätellä, että varhaisiän musiikkikasvatus voi tarjota hyvät mahdollisuudet tunnetaitojen kehittämiseen. Alakoulun opettajan Minna Perkiön (Perkiö 2020) mielestä tunnetaitokasvatukselle on ehdoton paikka alakoulussa. Näin ollen voisi päätellä, että sille olisi myös paikka esi- ja alkuopetusikäisten sekä nuorem-

pien lasten musiikkikasvatuksessa. Perkiö toteaa myös, että alakoulun musiikkitunneilla ei ole resursseja keskittyä tunnetaitokasvatukseen isojen ryhmäkokojen ja musiikin opiskelun ohessa. Tunnetaitokasvatusta voisi siis liittää osaksi vapaan sivistystyön toimintaa.

Mietin projektia suunnitellessa, miten lapset suhtautuisivat tunteisiin ja niiden käsitelyyn. Lapset ovat joustavia ja vastaanottavaisia, ja he kykenevät käsittelemään myös abstrakteja asioita, mutta välttämättä kaikille lapsille ei ole yläkäsitettä nimeltä tunteet. He vain ovat joko iloisia tai surullisia, harmistuneita tai onnellisia. Tunteet voivat olla hyvin ei-konkreettinen käsite lapselle, jolloin sitä tarvitsee lähestyä lapsen kokemuksen kautta. Ei ehkä ole viisasta käsitellä tunteita samalla tavalla luokitellusti kuin muita asioita, kuten eläimiä tai kasveja. Tunteet ovat herkkää aluetta ihmisessä, ja lapsi voi olla hyvin haavoittuvainen. On tärkeää muistaa ottaa huomioon, että lapsilla on eri lähtökohdat sekä emotionaalisesti, musiikillisesti ja kuvataiteellisesti, ja rakentaa sen pohjalta monipuolinen, eri ihmistyyppejä palveleva taiteellisen kokemisen kokonaisuus. Tehty tutkimus antaa potentiaalisia suuntaviivoja ja kehitysmahdollisuuksia sekä ideoita jatkokehitykselle.

"Anna lapselle mahdollisuus. Anna tilaa, anna uskallusta. Anna hänelle kuuntelevat korvat, soittavat sormet. Anna kynä käteen. Kuuntele lasta ja maalatkaa maailma. Siivellä sointuja, värejä, iloa, surua, onnea. Pysähdy, mahdollisuus voi olla ainutkertainen."

Anna Stina Nyman

Lähteet

- Aho, S. 1996. Lapsen minäkäsitys ja itsetunto. Helsinki: Edita.
- Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Nurmi, J-E., Pulkkinen, L. & Ruoppala, I. 2009. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: WSOY.
- Alho, E. & Lindeberg-Piiroinen, A. 2017. Musiikin kuuntelu. Teoksesta: Lindeberg-Piiroinen, A. & Ruokonen, I. Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirja. Tallinna: Classicus.
- Arnkil, H. 2008. Värit havaintojen maailmassa. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu.
- Brackett, M. 2019. Permission to feel. Unlocking the power of emotions to help our kids, ourselves and our society thrive. New York: Celadon books.
- Dahlström, M. 1999. Muodosta minuuteen. Helsinki: Edita.
- Dunderfelt, T. 2010. Ilon psykologia. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Helkama, K. 2002. Lapsen moraalien kehitys. Teoksesta: Sinkkonen, J. Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Vantaa: WSOY.
- Hirsjärvi, S., Remes P. & Sajavaara P. 2008. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi
- Isokorpi, T. & Viitanen, P. 2001. Tunnevoimaa! Tampere: Tammi.
- Jalovaara, E. 2005 Tunnetaidot tiedon rinnalle kasvatuksessa. Pilot-kustannus
- Jantunen, T. & Mäkelä, J. 2011. Lapsen kasvu ihmisyyteen ja yhteisöllisyyteen. Teoksesta: Jantunen, T., Lautela, R. 2011. Lapsilähtöinen esiopetus. Helsinki: Tammi.
- Kalliala, M. 2011. Leikkivä kuusivuotias. Teoksesta: Jantunen, T., Lautela, R. 2011. Lapsilähtöinen esiopetus. Helsinki: Tammi.
- Karppinen, S. 2001. Kädentaidot. Teoksesta: Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. 2001. Taiteen ja leikin lumous. 4-8-vuotiaiden taito ja taidekasvatus. Tampere: Finn Lectura
- Keltikangas- Järvinen, L. 1994. Hyvä itsetunto. Helsinki: WSOY.
- Kullberg-Piilola, T. Peltonen, A. 2000. Tunnemuksuu. Tunnetaitoja perheille ja kasvattajille. Helsinki: Kirjapaja.
- Kääriäinen, K. 2003. Djemben perustekniikka. Viitattu 6.3.2020. https://etno.net/verkko-oppimateriaali/djemben_perustekniikka.

Laine, T. 2015. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksesta: Aaltola, J. & Valli, R. 2015. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus

Lindeberg-Piironen, A. & Ruokonen, I. 2017. Lapsi ja musiikki. Teoksesta: Lindeberg-Piironen, A. & Ruokonen, I. Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirja. Tallinna: Classicus.

Lindeberg-Piironen, A. & Ruokonen, I. 2017. Musiikki ja me. Teoksesta: Lindeberg-Piironen, A. & Ruokonen, I. Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirja. Tallinna: Classicus.

Lindeberg-Piironen, A., Pansu, L., & Ruokonen, I. 2017. Musiikkitoiminnan suunnittelu. Teoksesta: Lindeberg-Piironen, A. & Ruokonen, I. Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirja. Tallinna: Classicus.

Leinonen, A. 1998. Kehrälintu silkkisiipi. Runolaulukirja. Tampere: Lapsen Etu ry.

Luukkonen, H. 2006. Parantava sateenkaari. Väriterapiaopas. Hämeenlinna: Delfiini kirjat.

Miten tunnetaitoja opitaan?. 2020. Artikkelitunne ja taida - sivustolla. Viitattu 17.3.2020. <https://tunnejataida.fi/tunnetaidot/tunnetaidotmitaneovat/>.

Pantomiimi. 2020. Suomisanakirja. Viitattu 9.3.2020. <https://www.suomisana-kirja.fi/pantomiimi>.

Peltonen, A. 2000. Ilo ja riemu- ”Tää on tosi kivaa!”. Kirjasta: Kullberg-Piilola, T. Peltonen, A. 2000. Tunnemuksuu. Tunnetaitoja perheille ja kasvattajille. Helsinki: Kirjapaja.

Perkiö, M. 2020. Lasten tunnetaito-ohjaaja, MM. Kangasalan kaupunki. Haastattelu 12.3.2020.

Puolimatka, T. 2004. Kasvatus, arvot ja tunteet. Helsinki: Tammi.

Psyykkinen turvallisuus. 2020. Opetushallitus. Viitattu 8.3.2020. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/psyykkinen-turvallisuus>.

Raising an amazing musician. You, your child and music. 2009. Lontoo: ABRSM.

Ruiz, I. 2010. Taideterapian menetelmät peruskoulun kuvataidetunnilla. Luokanopettaja eheyttävän taidetyöskentelyn ohjaajana. Pro gradu – tutkielma. Hämeenlinna. Viitattu 6.3.2020.

<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/81423/gradu04178.pdf?sequence=1>

Ruokonen, I. 2016. Esi- ja alkuopetuksen musiikin didaktiikka. Vantaa: Finn Lectura.

Ruokonen, I. & Rusanen, S. 2009. Esteettinen kasvattaja kulttuurisena kasvattajana. Teoksesta: Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L. 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Ruokonen, I. 2017. Integraatio ja eheyttäminen. Teoksesta: Lindeberg-Piiroinen, A. & Ruokonen, I. Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirja. Tallinna: Classicus.

Rusanen, S. 2009. Lapsen kuvista kulttuurin kuviin. Teoksesta: Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L. 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Ryhmyttäminen peruskoulussa. 2018. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Viitattu 6.3.2020. <https://www.mll.fi/ammattilaisille/kouluille-ja-oppilaitoksille/ryhmayttaminen/ryhmayttaminen-peruskoulussa/>.

Sinkkonen, J. 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Helsinki: WSOY.

Tamminen, T. 2004. Olipa kerran lapsuus. Helsinki: WSOY.

Tompuri, M. 2016. Tenavat tasapainoon. Näin autat lasta säätelemään vireyttä ja kuorimitusta. Jyväskylä: PS-kustannus.

Trogen, T. 2017. Positiivinen kasvatus. Pieni kirja luonteenvahvuuksista. Viitattu 9.3.2020. <https://peda.net/joensuu/jsv1/vinkkipankki/pkll/p:file/download/b092d0bb90b2402a45136cb6eb1dd0ace665e670/pieni-kirja-luonteenvahvuuksista-2017.pdf>.

Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelmien perusteet. 2017. Opetushallitus. Helsinki. Viitattu 12.3.2020. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/186919_taideen_perusopetuksen_yleisen_oppimaaran_opetussuunnitelman_perusteet_2017-1.pdf.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Tampere University Press.

Tunnetaidot – mitä ne ovat? 2020. Artikkelitunne ja taida - sivustolla. Viitattu 17.3.2020. <https://tunnejataida.fi/tunnetaidot/tunnetaidotmitaneovat/>.

Liitteet

Liite 1. Tuntisuunnitelma 1

TUNTISUUNNITELMA Jyväskylän ammattikorkeakoulu –varhaisiän musiikkikasvatus

Päivä: 8.2.2018

Teema: Tunteiden värikirjo - revontulien leiskuntaa	
Musiikilliset tavoitteet: Musiikin kuuntelu, siihen eläytyminen ja tutustuminen djemben soittamiseen	
Soittimet: Djembet	
Materiaalit: huivit, mustat kartongit, vahavärit, pallo, leikkivarjo	
Äänitteet ja kirjat: Vivaldi: talvi	
Muuta huomioitavaa:	
Omat pedagogiset ja yksilölliset tavoitteet: Kohdata uusi ryhmä, ottaa haltuun iso kokonaisuus ja luoda lapsille mielekäs ja innostava aloitus, ryhmyttäminen	

MITÄ TEHDÄÄN? MITEN TEHDÄÄN?	Aika	MIKSI TEHDÄÄN?
1. Nimenhuuto – kanteleen säestyksellä "Onko _____täällä?"	5min	Tutustutaan ryhmään. Tuokion aloitus.
2. Nimipallo - Minä olen _____ kuka sinä olet? - Väri+nimi - Minä olen _____ mikä väri sinä olet? - Väri+nimi eri tunteella - Minä olen _____ millainen sinä olet?	8min	Ryhmytyminen ja tutustuminen kerholaisiin.
3. Värileikki - kenellä on päällä jotain punaista?	5min	Musiikkiiikunta.
4. Revontulet - djembeillä revontulen ääniä - ääniä eri tunteella - tämän hetkinen tunne yhdessä ja vuorotellen - revontulet loru	12min	Perussykkeen harjoittelu. Eri äänien löytäminen djembestä. Ilmaistaan tunteita soittamalla.
5. Vivaldi: Talvi, osa 1. Allegro non molto - 1. kuuntelukerta: leikkivarjo, puolet alla ja katsoo värejä - 2.kuuntelukerta: huivitanssi	14min	Musiikin kuuntelu, ja siihen eläytyminen.
6. Revontulien piirtäminen - tunteet mukana eri väreissä	14min	Taideaineiden integrointi: musiikin kuuntelu ja piirtäminen. Ilmaistaan tunteita visuaalisesti.
7. Loppulaulu	2min	Kerhon lopetus.

Liite 2. Tuntisuunnitelma 2

TUNTISUUNNITELMA Jyväskylän ammattikorkeakoulu –varhaisiän musiikkikasvatus

Päivä: 15.2.2018

Teema: Monenkirjava ystävyys	
Musiikilliset tavoitteet: Rytmi kuviot, sanarytmit, perussyke	
Soittimet: Rytmissoittimet	
Materiaalit: muovailumassa, muovailutikkuja, maalattu väripaletti,	
Äänitteet ja kirjat: Runohattu, ystävyysrunoja, musiikki	
Muuta huomioitavaa:	
Omat pedagogiset ja yksilölliset tavoitteet: viedä omaa suunnitelmaa johdonmukaisesti eteenpäin	

MITÄ TEHDÄÄN? MITEN TEHDÄÄN?	Aika	MIKSI TEHDÄÄN?
1. Nimenhuuto – kanteleen säestyksellä "Onko _____täällä?"	2min	Tunnin aloitus.
2. Runohattu - Ringissä hattu kiertämään lorun tahdissa - Kukin vuorollaan nostaa runokortin ja lukee lorun	10min	Runojen avulla johdatellaan aiheeseen. Perussykkeen harjoittelu. Oman vuoron odottamisen harjoittelu.
3. Oman mielikuvitusystävän muovailu - Chopinin Nocture Es-duuri rauhoittavana musiikkina - ystävän nimeäminen	20min	Kuvataidetyöskentely.
4. Tule ystäväksi näin - koko ryhmä ringissä, musiikkileikkinä - kaverin kanssa taputellen	5min	Musiikkiliikunta ja vuorovaikutus.
5. Tunteiden väripaletti - minkä värinen on ystävyys - ystävyteen liittyviä sanoja palettiin	5min	Keskustelua ja vuorovaikutusta tunteista.
6. Ystävyysrytmejä - kaikurytmejä sanarytmeillä rytmisoittimilla - "ystävyyttä", "kaveruus", "ystävänäpäivä" - lasten keksimiä sanoja	10min	Sanarytmien ja rytmikuvioiden harjoittelu.
7. Minun ystäväni on kuin villasukka - soittimet mukana	5min	Perussykkeen harjoittelu.
8. Loppulaulu	3min	Kerhon lopetus.

Liite 3. Tuntisuunnitelma 3

TUNTISUUNNITELMA Jyväskylän ammattikorkeakoulu –varhaisiän musiikkikasvatus

Päivä: 21.2.2018

Teema: Empatia ja auttaminen	
Musiikilliset tavoitteet: musiikkisatu ja rytmisoittaminen	
Soittimet: Eri rytmisoittimia	
Materiaalit: paperia, kartonkia, liimaa, huivit, pallot	
Äänitteet ja kirjat: Musiikkisatu: Susanna Sneck: Aamun raikkaus ja Chopinin Es-duuri Nocturne	
Muuta huomioitavaa:	
Omat pedagogiset ja yksilölliset tavoitteet: Empatiäkäsityksen opettaminen lapsille	

MITÄ TEHDÄÄN? MITEN TEHDÄÄN?	Aika	MIKSI TEHDÄÄN?
1. Nimenhuuto – kanteleen säestyksellä "Onko _____ täällä?"	4min	Tuokion aloitus
2. Musiikkisatu "Aamun raikkaus" (Susanna Sneck) rytmisoittimilla - lapsille triangeleja, chimes, quiro, marakasseja, vesipullo ja djembejä	12min	Keskittymiskyvyn harjoittaminen. Soittamisen liittäminen tarinaan.
3. Olen pieni pupu - laulun opettelu - pallohieronta pareittain		Empatian harjoittelu, rentoutus.
4. Auttamisleikki musiikin tahdissa - pianolla Olen pieni pupu -melodiaa	8min	Musiikkiliikunta, empatian harjoittelu
5. Murheellisen/loukkaantuneen tms. ystävän askartelu - vierelle minä itse - sama musiikki taustalla kuin ed. kerralla	25min	Luovuuden harjoittelu. Taideintegraatio
6. Minun ystäväni on kuin villasukka - soittimet mukana	5min	Perussykkeen harjoittelu.
7. Tunteiden väripaletti - minkä värinen on empatia - empatiaan liittyviä sanoja palettiin	4min	Keskustelua tunteista.
8. Loppulaulu	2min	Kerhon lopetus.

Liite 4. Tuntisuunitelma 4

TUNTISUUNNITELMA Jyväskylän ammattikorkeakoulu –varhaisiän musiikkikasvatus

Päivä: 15.3.2018

Teema: Turvallisuus turvakolossa	
Musiikilliset tavoitteet: jäännittävään ja turvalliseen musiikkiin eläytyminen	
Soittimet: -	
Materiaalit: pahvia, erilaisia puukeppejä ja -tikkuja, liimaa, narua	
Äänitteet ja kirjat: Modest Mussorgskyn: Night on bare mountain ja Brahms: Wiegenlied	
Muuta huomioitavaa:	
Omat pedagogiset ja yksilölliset tavoitteet: Osata luoda valitsemieni työtapojen ja musiikkien avulla tunteiden kontrastia	

MITÄ TEHDÄÄN? MITEN TEHDÄÄN?	Aika	MIKSI TEHDÄÄN?
1. Nimenhuuto – kanteleen säestyksellä "Onko _____ täällä?"	4min	Tuokion aloitus.
2. Turvattomuus, pelko - lapset silmät kiinni lattialla - edelliseltä kerralta tutu Modest Mussorgskyn kappale Night on bare mountain soimaan, liitetään tällä kerralla turvattuuteen - ohjaajalla pelottava päähine päässä, käskää lasten aukaista silmät ja elehtii pelottavasti musiikin tahdissa - kysely: onko turvallinen tunne?	6min	Musiikkiin ja päivän teemaan eläytyminen. Musiikin vaikutuksen tutkiminen lapsiin.
3. Turvallisuuden kokeminen - Lapset lattialle istumaan - kuunnellaan Brahms: Wiegenlied, vastapainoksi edelliselle musiikille	4min	Päivän aihe esille. Musiikkisävyjen kontrastin tutkiminen.
4. Keskustelua turvallisuudesta ja jäännityksestä/pelosta. Ketkä ihmiset ovat turvallisia? mikä paikka on turvallinen? Milloin on pelottanut/jäännittänyt?	8min	Vuorovaikutus ja keskustelun virittäminen turvallisuudesta.
5. Turvapaikan rakentaminen - Rakennetaan mielikuvitusystävälle turvapaikka erilaisista kepeistä ja tikuista. Brahmsin Wiegenlied soi taustalla.	30min	Kolmiulotteisen taiteen luominen. Turvapaikan luominen mielikuvitusystävälle. Taideintegraatio
6. Turvaise kolo -laulun opettelu - lauletaan laulua pianon säestyksellä		Uuden laulun opetteleminen
7. Tunteiden väripaletti	6min	Kerhossa toistuva tunnekeskustelu.
8. Loppulaulu		kerhon lopetus

Liite 5. Tuntisuunnitelma 5

TUNTISUUNNITELMA Jyväskylän ammattikorkeakoulu –varhaisiän musiikkikasvatus

Päivä: 22.3.2018

Teema: Kiukkuiset eläimet	
Musiikilliset tavoitteet: uuden laulun opettelu ja laattasoittimien soitto	
Soittimet: -	
Materiaalit: hiili, paperi	
Äänitteet ja kirjat: Wagner: Mussorgsky: Night on bare mountain	
Muuta huomioitavaa:	
Omat pedagogiset ja yksilölliset tavoitteet: luoda kiukkuinen tunnelma ja saada lapset piirtämään kiukkua	

MITÄ TEHDÄÄN? MITEN TEHDÄÄN?	Aika	MIKSI TEHDÄÄN?
1. Nimenhuuto – kanteleen säestyksellä "Onko _____ täällä?"	4min	Tuokion aloitus.
2. Kysely: Mikä kiukuttaa eniten?	4min	Aiheeseen johdattelu.
3. Kahden malletin riita - huiveilla puetuilla malleilla nukketeatteria, riitelyä	4min	Lasten kiukun aiheiden imitointia.
4. Malletiharjoitus - harjoitellaan mallettietettä - kuivaharjoittelua lattiaan	5min	Mallettien käytön harjoitus.
5. Maalaan koko maailmaa – kiukku- ja murheosiot - kaikuloruna laulun sanat, kehorytmi mukaan - kaikulauluna laulun melodia, malleilla rytmi lattiaan - laulun opettelu laattasoittimien kanssa	15min	Uuden laulun opettelu. Kehorytmin harjoittelu. Laulun rytmiikan opettelu. Laattasoittimien soittaminen.
6. Kiukkuinen metsäeläin - hiilipiirustus omavalintaisesta kiukkuisesta eläimestä - taustalle ukkosta ja harmaata taivasta - taustalla soi: Mussorgsky: Night on bare mountain, joka liitetään tällä kerralla kiukkuun	20min	Taideintegraatio. Tunteen ilmaisu piirtämällä.
7. Tunteiden väripaletti - minkä värinen on kiukku - kiukkuun liittyviä sanoja palettiin	4min	Kerhossa toistuva tunnekeskustelu.
8. Loppulaulu	4min	Kerhon lopetus.

Liite 6. Tuntisuunnitelma 6

TUNTISUUNNITELMA Jyväskylän ammattikorkeakoulu –varhaisiän musiikkikasvatus

Päivä: 5.4.2018

Teema: Keltainen kuperkeikka	
Musiikilliset tavoitteet: uuden laulun opettelu ja laattasoittimien soitto	
Soittimet: -	
Materiaalit: akryyivärit, pensselit, paperia, retkipatja, käsinukke, keltainen huivi	
Äänitteet ja kirjat: Alkusoitto G. Rossinin oopperasta William Tell	
Muuta huomioitavaa:	
Omat pedagogiset ja yksilölliset tavoitteet: iloisen tunnelman luominen musiikin ja leikin keinoin	

MITÄ TEHDÄÄN? MITEN TEHDÄÄN?	Aika	MIKSI TEHDÄÄN?
1. Nimenhuuto – kanteleen säestyksellä "Onko _____ täällä?"	4min	Tuokion aloitus.
2. Kuperkeikka-nukketeatteri - Maalaan koko maailmaa – laulun llo-osion sanojen loruttelua, nukketeatteria eläinkäsinukeilla ja keltaisella huivilla.	5min	Aiheeseen johdattelu.
3. Kuperkeikan heittoa - Kuunnellaan alkusoitto G. Rossinin oopperasta William Tell - lapset saavat vuorotellen tehdä kuperkeikan tai muun tempun patjalla	20min	Musiikkiliikuntaa.
4. Kuperkeikan heitän - Maalaan koko maailmaa – laulun llo-osion sanojen opettelu kaikuna ja kehorytminä - Melodian opettelu kaikuna - laulun ja soiton opettelu (rytmisoittimet, kehorytmit)		Uuden laulun opettelu. Kehorytmin harjoittelu. Perussykkeen ja laulun rytmin harjoittelu. Laattasoittimien soittaminen.
5. Keltainen kuperkeikka - Iloisen kuvan maalaaminen, aiheena kuperkeikka - Sama musiikki kuin musiikkiliikunnan aikana	25min	Taideintegraatio. Tunteen ilmaisu maalaamalla. Värien käytön harjoittelu.
6. Tunteiden väripaletti - minkä värinen on ilo - iloon liittyviä sanoja palettiin	4min	Kerhossa toistuva tunnekeskustelu.
7. Loppulaulu	2min	kerhon lopetus

Liite 7. Tuntisuunnitelma 7

TUNTISUUNNITELMA Jyväskylän ammattikorkeakoulu –varhaisiän musiikkikasvatus

Päivä: 19.4.2018

Teema: Sininen rauha, valkea hiljaisuus	
Musiikilliset tavoitteet: laulettavan laulun sykkeen löytäminen	
Soittimet: laattasoittimet, djembe, triangeli	
Materiaalit: paperia, pensselit, valkea vahaliitu, sininen vesiväri, valkeat huivit	
Äänitteet ja kirjat: Camille Saint-Säens: Joutsen	
Muuta huomioitavaa:	
Omat pedagogiset ja yksilölliset tavoitteet: rauhallisuuden ja hiljaisuuden luominen lapsiryhmään	

MITÄ TEHDÄÄN? MITEN TEHDÄÄN?	Aika	MIKSI TEHDÄÄN?
1. Nimenhuuto – kanteleen säestyksellä "Onko _____täällä?"	4min	Tuokion aloitus.
2. Mielikuvitusmatka rauhalliselle rannalle - taustalla soi Joutsen - ohjaaja lukee rentoutustarinan - sivelee lapsia valkoisella huivilla	6min	Mielikuvarentoutuksen kautta johdattelu aiheeseen Vuorovaikutus huivin avulla.
3. Joutsenen lento - Maalaan koko maailmaa – laulun Rauha-osion opettelu kaikuna ja kehorytminä	20min	Uuden laulun opettelu ja kehorytmit. Laulun sykkeen opettelu.
4. Joutsenen lento, valkea hento - valkoisella vahaliidulla joutsenen lento/kaula paperille, sinisellä laveeraus, sokeria päälle - taustalla soi Saint-Säensin Joutsen	23min	Taideintegraatio Käsiteltävän tunteen ilmaisu maalaamalla.
5. Tunnekartta - minkä värinen on rauha ja hiljaisuus - keskustelua rauhasta ja hiljaisuudesta	4min	Kerhossa toistuva tunnekeskustelu.
6. Loppulaulu	3min	kerhon lopetus

Liite 8. Tuntisuunnitelma 8

TUNTISUUNNITELMA Jyväskylän ammattikorkeakoulu –varhaisiän musiikkikasvatus

Päivä: 26.4.2018

Teema: Sateenkaari sävelin	
Musiikilliset tavoitteet: ABA-muodon harjoittelu Maalaan koko maailmaa – laulun opetteluun kautta	
Soittimet: djembe, triangelit, marakassit	
Materiaalit: akryylimaalit	
Äänitteet ja kirjat:	
Muuta huomioitavaa:	
Omat pedagogiset ja yksilölliset tavoitteet: laulun opettaminen leikin kautta	

MITÄ TEHDÄÄN? MITEN TEHDÄÄN?	Aika	MIKSI TEHDÄÄN?
1. Nimenhuuto – kanteleen säestyksellä "Onko _____ täällä?"	4min	Tuokion aloitus.
2. Musiikkiuileikki - yksi tuoli vähemmän kuin osallistujia, kaikille pieni lappu, jossa kuva - musiikin aikana kierretään tuoleja, kun musiikki pysähtyy, yksi jää ilman tuolia ja yksi tuoli otetaan ringistä pois - ilman jäänyt näyttää, mikä kuva hänellä on - toiset arvaavat, mistä säkeistöä on kyse - lauletaan kyseinen säkeistö ensin paikallaan, sitten tuoleja kiertäessä. - Leikki loppuu, kun kaikki yksi tuoli on vain jäljellä	30min	ABA-muodon harjoittelu. Musiikkiliikunta. Laulun sanojen ulkoa opettelu.
3. Ystävien viimeistelymaalaus	10min	Taideteosten valmiiksi saattaminen.
4. Väreleikki - kaikille oma väri, yksi ilman tuolia, muut tuolit ringissä - keskellä olija huutaa värin tai revontulet, ja ne värit vaihtavat paikkaa - keskellä olija yrittää löytää itselleen paikan - ilman paikkaa jäänyt huutaa värin	8min	Seuraavaan runoon "Revontulirummut" liittyvä leikki. Vuorovaikutuksen harjoittelu, ryhmäyttäminen.
5. Revontulirummut - edellisessä leikissä oli samat värit - muistellaan mielin alkuvuonna opeteltu loru - djembe-rummut	5min	Djemben soittamisen kertaus Perussykkeen harjoittelu. Runon ulkoa opettelu.
6. Loppulaulu	3min	Kerhon lopetus

Liite 9. Tuntisuunnitelma 9

TUNTISUUNNITELMA Jyväskylän ammattikorkeakoulu –varhaisiän musiikkikasvatus

Päivä: 3.5.2018

Teema: Sateenkaari värein	
Musiikilliset tavoitteet: Musiikin kuuntelu	
Soittimet: djembe, triangelit, marakassit	
Materiaalit: akryylimaalit, lakana	
Äänitteet ja kirjat: Kootusti eri musiikkikappaleita aikaisemmilta kerhokerroilta	
Muuta huomioitavaa:	
Omat pedagogiset ja yksilölliset tavoitteet: tiimityön organisoiminen	

MITÄ TEHDÄÄN? MITEN TEHDÄÄN?	Aika	MIKSI TEHDÄÄN?
1. Nimenhuuto – kanteleen säestyksellä "Onko _____ täällä?"	3min	Tuokion aloitus.
2. Sateenkaari-taideteos - lakanamaalaus tiimissä - musiikin kuuntelu. Kuuntelukappaleina kerhosta tuttuja musiikkikappaleita.	40min	Tiimityöskentelyn harjoittelu. Taideintegraatio musiikin kuuntelun ja maalauksen kautta.
3. Esitettävien laulujen harjoittelu	8min	Esitykseen valmistautuminen.
4. Esityksen kokonaisuuden harjoittelu, lukijoiden ym valinta	8min	Esitykseen valmistautuminen.
5. Loppulaulu	1min	Kerhon lopetus.

Liite 10. Tuntisuunnitelma 10

TUNTISUUNNITELMA Jyväskylän ammattikorkeakoulu –varhaisiän musiikkikasvatus

Päivä: 17.5.2018

Teema: Kuka minä olen?	
Musiikilliset tavoitteet: Esityksen harjoittelu	
Soittimet: djembet, triangelit, marakassit	
Materiaalit: työmaalamppu, eri värisiä paperiarkkeja, liima, sakset	
Äänitteet ja kirjat: Vivaldi vuodenajat, Suomalaista pianomusiikkia, Saint-Saëns: Joutsen	
Muuta huomioitavaa: Kerhon kesto poikkeuksellisesti 1h 15min	
Omat pedagogiset ja yksilölliset tavoitteet: Esiintymisharjoituksen ohjaaminen	

MITÄ TEHDÄÄN? MITEN TEHDÄÄN?	Aika	MIKSI TEHDÄÄN?
1. Nimenhuuto – kanteleen säestyksellä "Onko _____täällä?" - ohjeiden anto	5min	Tuokion aloitus. Ohjeiden antaminen.
2. Kenraaliharjoitus liikuntasalissa - harjoitellaan esitys kokonaisuudessaan - harjoitellaan puheosuudet ja laulut	20min	Esiintymisen kenraaliharjoitus, jotta osataan esitysjärjestys aamunavauksessa.
3. Kuka minä olen? - lasten profiilikuvista varjokuvien askartelu kirkkaan valon avulla - kerhon aikana kuunnellut musiikkikappaleet soivat taustalla - herkuttelua	18min	Kerhon kuvataideosuus.
4. Satu meni kouluun (saunaan) - Satu-nimi vaihtuu esiintyjän mukaan - Jokainen vuorollaan on "Satu", ja kävelee luokassa sovittuun paikkaan, "kouluun", ja valitsee itselleen tunnetilan. Toiset arvaavat mikä tunne on kyseessä	10min	Tunteen ilmaisu tutun laulun avulla Pantomiimin harjoittelu.
5. Tunnekuviin piirtäminen ja herkuttelu - käydään läpi kerhossa opittuja asioita ja kerrataan käsitellyt tunteet - Tutut musiikkikappaleet soivat taustalla	20min	Taideintegraatio Kerhokevään päättäjaiset.
6. Loppulaulu	2min	kerhon lopetus

Liite 11. Maalaan koko maailmaa - nuotti

Maalaan koko maailmaa

Anna Stina Nyman, 2018

F Gm C

Sa-teen kaa-ren vä-rein, au - rin-gon sä-tein, uk-kos-pil - vi pai - kan
 Ku-per-kei-kan hei tän, kel-tai sel - la pei - tän. Ki - ka-tut taa, nau - rat -

9 F B C⁷ F

saa. Maa-laan ko - ko maa - il - maa. Jo - ka tun-ne vä - rin saa.
 taa, hy - my-huu-let pu-ner - taa. Ha-laan ko - ko maa - il - maa.

19 Dm A⁷ Dm E⁰ Dm

Jos - kus. Myrs-ky-ää ja pau- haa, yh - tään ei rau - haa. It-ket-tää ja
 Tai - vas on har- maa, mur het - ta tää var maan. Vä-rit o - vat

28 Am B C A⁷ B C Dm

kiu-kut - taa, sa - la-moi ja suu-tut - taa. Mus-taanko - ko maa - il - man.
 ka-don- neet, mie - li ras - kas ah - dis - taa. Ys - tä - vä mua loh - dut - taa.

39 F C⁷ F Gm C

Jos - sain. Jout - se-nen len - to, val - ke - a hen - to. Kuun - te-len
 Sa-teen kaa-ren vä-rein, au - rin-gon sä-tein, uk-kos-pil - vi

48 F Gm C⁷ F

hil - jai - saa si - ni-syyt - tä rau - hai - saa. U - ni pi - an voi - ton saa.
 pai-kan saa. Maa-laan ko - ko maa - il - maa. Jo - ka tun - ne vä - rin saa.

Sanat: Anna Stina Nyman

Liite 12. Turvaise kolo – nuotti

Turvaise kolo

Anna Stina Nyman, 2018

Dm F

Hir-si-sei-nä pak-su, pyö-re-ä, har-maa. Sei-nän ra-ost'kurk-kaa ne-nä ja var-paat.

5 Dm F

Siel-lä on hy-vä köl-lö-tel-lä, kiu-ku-tel-la, nau-res-ke-l-la.

9 B F C Dm

Tur-va-pai-kas-sa o-mas-sa, tur-vai-ses-sa ko-los-sa.

Sanat: Anna Stina Nyman

Liite 13. Kuuntele sydäntä – nuotti

Kuuntele sydäntä

Anna Stina Nyman, 2018

On i - lo - mie - li meil - lä! Nyt ku - kaan mur - heen teil - lä kai

5 tus - kin tah - too kul - ke - a ja tal - lus - taa? Kuun -

9 te - le sy - dän - tä, sen ään - tä, hy - ri - nää. Pois

13 su - rut hei - tä, i - lot mie - leen jää!

Sanat: Anna Stina Nyman

Liite 14. Joutsenen lento - mielikuvaharjoitus

Joutsenen lento

Näet sinistä taivasta vasten valkean, ylväskaulaisen joutsenen lentävän kohti suurta valkoista pilvää vähän matkaa auringon lämmittävästä säteistä. Seuraat joutsenen siipien rauhallista liikettä, näet joutsenen kaulan kuin kurkottavan pilven reunaa. Siirrät katseesi valkoiseen pilveen. Pilvi on liikkunut, ja auringon säteet lävistävät sen kultanauhan tavoin. Siristät silmiäsi estääksesi sokaistumasta valon kirkkaudesta. Sinulla on hyvä ja rauhallinen olo. Et enää muista kokeita, opettajan sääntöjä, koulun käytäviä, painavaa reppua. On alkanut kesäloma ja nautiskelet rauhallisuudesta ja hiljaisuudesta, jonka rikkoo vain kaukana nakuttava tikka. Se on merkki kesästä.

Aurinko menee pilven taakse ja saa hetkeksi maiseman hiljenemään. Katsot taas pilvää. Hmmm.. mutta sehän näyttää...hmm aivan isolta tötteröjäätelöltä. Haaveilet saavasi kolmepalloisen tötterön, ja päätät heti seuraavalla jäätelökioskilla ostaa ISON jäätelön vieläpä strösselin ja kermavaahdon kanssa. Valitset mielessäsi kolme, ei kyllä valitset viisi eri väristä ja makuista palloa. Mitähän ne mahtavat olla? Ai että jäätelön maku jo hivelee poskipieliäsi.

Aurinko tulee esiin, ja pilvi jää varjoon. Katselet, kuinka se lipuu poispäin auringosta, muuttuaan muotoaan, sulaa taivaan sineen kuin jäätelö kesäpäivänä poskillesi ja sormillesi. Tunnet, kuinka silmäluomesi painavat jäätelöpaketin verran. Kätesi tuntuvat raskailta, jalat porautuvat vihreään nurmikkoon. Vielä kerran tirkistät luomien alta ja unen sekaiset silmäsi näkevät valkoisen nauhan taivaalla. Joutsen on tullut takaisin lentääkseen ylläsi. Silmäsi sammuvat ja näet unta jäätelötötteröistä ja aurinkorannoista.

Anna Stina Nyman, 2018

Liite 15. Maalaan koko maailmaa - aamunavaus

Maalaan koko maailmaa - aamunavaus

1. Revontulirummutus

Ohjaaja:

Kettuko se on maalannut taivaan? Hänällänsäkö huiskinut? Värit loimuavat, leimuavat, räiskyvät, leiskuvat. Keltaisena iloite n, hyppien, nauraen, kiemuroita piirtäen. Yhtäkkiä punaisena mustaa taivasta vasten hehkuen, kuin pako on juosten, kiukutellen ja suututtaen kaikki ympärillä olevat. Aurinkotuuli lepyttelee lempeitä aaltojaan ja punainen rauhoittuu. Taivaalle laskeutuu rauha, vihreän ja sinisen himmeä loisto.

Me voimme nähdä itsemme eri väreinä, kuin revontulina. Ilo voi olla keltaista, oranssia, pyörivää ja hyppivää. (Huivit). Kiukku voi tuntua vaikka mustalta tai silmissä voi nähdä punaista, kun oikein suututtaa. Kun kiukku on tyyntynyt ja rauha laskeutunut maahan, olo voi tuntua valkealta ja siniseltä, kuin tyyni veden pinta.

Miisa: Ystävyys

Kaikilla asuu pieni ystävä omassa sydämessä. Ystävä voi puhua ja lohduttaa. Ystävä voi olla myös oikea ihminen, eläin tai se voi olla mielikuvitusystävä. Ystävälläkin on eri värejä, ystäväkin tuntee eri tunteita. Ystävä lohduttaa ja ystävää lohdutetaan. Empatia on tärkeä taito. Se tarkoittaa sitä, että ymmärtää, miltä toisesta tuntuu, ja osaa ilossa iloita toisen kanssa ja murheessa lohduttaa.

Joskus voi olla niin murheellinen olo, että taivas näyttää harmaalta, vaikka paistaisi aurioko. Kaikki värit ovat kadonneet, on vaikea olla. Silloin tarvitaan ystävän lohdutusta.

2. Yhteislaulu: Minun ystäväni on kuin villasukka

Lilja: Turvallisuus

Ystävälle on rakennettu turvapaikka. Siinä on paksut, harmaat hirsiseinät. Niiden välistä on kiva tirkistellä. Turvapaikka on myös meidän jokaisen sydämessä. On tärkeää, että on turvallinen olo. Kun ystävällä on turvapaikka, hänen on helppo siellä kiukutella ja nauraa, kun ympärillä on vahvat seinät. Ne tukevat ystävää. Mekin tarvitsemme turvallisia seiniä, ja yleensä ne ovat aikuisia ihmisiä, jotka tukevat meitä, ja antavat kaikille tunteille, myös kiukulle luvan tulla ulos. Aikuisen kanssa voi tunteista jutella jälkeenpäin. Turvallisuus tarkoittaa, että ei tarvitse pelätä.

3. Yksinlaulu, Helvi: Turvapaikka okset ylös)

(Nostetaan turvapaikkate-

liris:Kiukku

Jos joku asia ei mene niin kuin haluaisi, se saattaa kiukuttaa ja suututtaa. Ihan kuin taivas salamoisi ja ukkonen jyrähtelisi, myrsky pauhaisi. Missään ei löydä rauhallista paikkaa. Joka paikka on mustaa, mustaa, mustaa. Oikein täytyy vihata koko maailmaa. Eläimetkin voivat olla vihaisia.

(Kuvien näyttö)

liris: Ilo

(kuperkeikkoja, Lotta)

Mitäs siellä tapahtuu? Kuperkeikkoja! Keltaisia kuperkeikkoja! Joskus olo voi olla niin iloinen, että täytyy heittää kuperkeikka. Ilo voi tuntua keltaiselta, kuin lämmin kesäaurinko, tai se voi olla vaikkapa punaisia hymyhuulia. On tärkeää olla iloinen ja se tuntuu paljon suuremmalta, jos sen jakaa ystävän kanssa.

4. Laulu: On ilomieli meillä

Ohjaaja: Rauha ja hiljaisuus

Joutsenen lento

Näet sinistä taivasta vasten valkean, ylväskaulaisen joutsenen lentävän kohti suurta valkoista pilveä vähän matkaa auringon lämmittävistä säteistä. Seuraat joutsenen siipien rauhallista liikettä, näet joutsenen kaulan kuin kurkottavan pilven reunaa. Siirrä katseesi valkoiseen pilveen. Pilvi on liikkunut, ja auringon säteet lävistävät sen kultanauhan tavoin. Siristät silmiäsi estääksesi sokaistumasta valon kirkkaudesta. Sinulla on hyvä ja rauhallinen olo. Et enää muista kokeita, opettajan sääntöjä, koulun käytäviä, painavaa reppua. On alkanut kesäloma ja nautiskelet rauhallisuudesta ja hiljaisuudesta, jonka rikkoo vain kaukana nakuttava tikka. Se on merkki kesästä.

Aurinko menee pilven taakse ja saa hetkeksi maiseman hiljenemään. Katsot taas pilveä. Hmm.. mutta sehän näyttää...hmm aivan isolta tötteröjäätelöltä. Haaveilet saavasi kolmepalloisen tötterön, ja päätät heti seuraavalla jäätelökioskilla ostaa ISON jäätelön vieläpä strösselin ja kermavaahdon kanssa. Valitset mielessäsi kolme, ei kyllä valitset viisi eri väristä ja makuista palloa. Mitähän ne mahtavat olla? Ai että jäätelön maku jo hivelee poskipieliäsi.

Aurinko tulee esiin, ja pilvi jää varjoon. Katselet, kuinka se lipuu pois päin auringosta, muuttaa muotoaan, sulaa taivaan sin een kuin jäätelö kesäpäivänä poskillesi ja sormillesi. Tunnet, kuinka silmäluomesi painavat jäätelöpaketin verran. Kätesi tuntuvat raskailta, jalat porautuvat vihreään nurmikkoon. Vielä kerran tirkistät luomien alta ja unen sekaiset silmäsi näkevät valkoisen nauhan taivaalla. Joutsen on tullut takaisin lentääkseen ylläsi. Silmäsi sammuvat ja näet unta jäätelötötteröistä ja aurinkorannoista.

Ihana sininen rauha. Kiukku ja ilo ovat voimakkaita tunteita, jotka tarvitsevat vastapainoksi rauhaa, lepoa ja unta. Myös kaikki lapset.

Maailma on maalattu sateenkaaren väreillä. Jokainen tuntee omat tunteet eri väreinä, mutta kaikki värit löytyvät taivaalta, auringosta, ukkosesta ja sateenkaaresta.

5. Laulu: Maalaan koko maailmaa

Liite 16. Kirjallinen kysely

Kirjallinen kysely kuvataidemusiikkikerholaisille:

1. Oletko viihtynyt kerhossa?
2. Mikä kerhossa oli mukavaa?
3. Mikä kerhossa oli tylsää?
4. Mitä tunteita olemme käsitelleet kerhossa?
5. Mikä taideteos oli mukava tehdä?
6. Mikä laulu oli mukava? Mitä oli tylsä laulaa?
7. Mikä leikki oli kivaa?
8. Tykkäsitkö soittaa soittimia?
9. Jäikö joku asia harmittamaan kerhossa?
10. Jos tulisi uusi musiikkitaidekerho eri aiheisena, lähtisitkö kerhoon?